

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА
Факультет управління персоналом, соціології та психології

Кафедра соціоекономіки та управління персоналом
ОСВІТНЬО ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА   **Менеджмент соціальної сфери**
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ   **07-Управління та адміністрування**
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ   **073 – Менеджмент**

Форма навчання: **очна(денна)**

(очна(денна), заочна, дистанційна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

На тему **«Розвиток волонтерського руху в Україні»**

(назва теми)

здобувача **Дмитрів Каміли Петрівни**

(ПІБ, підпис)

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор кафедри
соціоекономіки та управління персоналом, Бондаренко С. А.

(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

(підпис)

Завідувач кафедри: доктор економічних наук,
професор Лопушняк Г. С.

(підпис)

Київ 2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет управління персоналом, соціології та психології

Кафедра соціоекономіки та управління персоналом

ОСВІТНЬО ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

Менеджмент соціальної сфери

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

07-Управління та адміністрування

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

073-Менеджмент

ПОГОДЖЕНО

ЗАТВЕРДЖУЮ

Керівник проектної групи(гарант)

Завідувач кафедри

Освітньо-професійної програми

_____ Г. С. Лопушняк

_____ В. В. Кирилюк

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ 20__ р

_____ 20__ р

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Здобувачу вищої освіти Дмитрів Каміла Петрівни

Форми навчання денної

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи *на тему*

«Розвиток волонтерського руху в Україні»

Тему затверджено наказом ректора Університету від «_____» _____ 20__ р №__

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на
матеріалах _____

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1. Теоритичні засади та історичні передумови волонтерського руху

Розділ 2. Аналіз сучасного стану волонтерського руху в Україні

Розділ 3. Стратегічні напрями розвитку волонтерського руху в Україні

Об'єкт дослідження: Розвиток волонтерського руху в Україні як складова соціальної сфери.

Предмет дослідження: Процеси, механізми та чинники розвитку волонтерського руху, а також особливості його організаційної, мотиваційної та комунікативної складових.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи: Дослідження сучасного стану волонтерського руху в Україні та обґрунтування стратегічних напрямів його розвитку.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У Розділі 1. Дослідити сутність, типологію та функції волонтерської діяльності в українському суспільстві; Розкрити генезис волонтерського руху: світовий досвід та українські традиції.

У Розділі 2. Проаналізувати трансформацію волонтерства в умовах суспільно-політичних викликів в Україні; Визначити основні напрями та організаційні форми волонтерської діяльності та охарактеризувати діяльність провідних волонтерських організацій.

У Розділі 3. Оцінити ефективність та визначити проблемні аспекти функціонування волонтерського руху; Розкрити нормативно-правове регулювання та освітні механізми популяризації волонтерства та запропонувати інноваційні підходи до розвитку волонтерства: цифровізація та міжнародна інтеграція.

Завдання підготував науковий керівник:

_____ / Бондаренко С. А.
(дата) (підпис) (прізвище, ініціали)

Завдання одержав здобувач

_____ / Дмитрів К. П.
(дата) (підпис) (прізвище, ініціали)

РЕФЕРАТ

РОЗВИТОК ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ

Робота складається з трьох розділів, кожен з яких має по 3 підпункти. Перший розділ висвітлює теоретичні засади та історичні передумови волонтерського руху; другий розділ є аналітичним, третій – рекомендаційний. Обсяг дипломної роботи 63 аркуші, включаючи список використаних джерел.

Об'єкт: розвиток волонтерського руху в Україні як складова соціальної сфери.

Предметом є процеси, механізми та чинники розвитку волонтерського руху, а також особливості його організаційної, мотиваційної та комунікаційної складових.

Метою роботи є дослідження сучасного стану волонтерського руху в Україні та обґрунтування стратегічних напрямів його розвитку.

Відповідно до мети визначено наступні **завдання**:

- дослідити сутність, типологію та функції волонтерської діяльності в українському суспільстві;
- розкрити генезис волонтерського руху: світовий досвід та українські традиції;
- проаналізувати трансформацію волонтерства в умовах суспільно-політичних викликів в Україні;
- визначити основні напрями та організаційні форми волонтерської діяльності та охарактеризувати діяльність провідних волонтерських організацій;
- оцінити ефективність та визначити проблемні аспекти функціонування волонтерського руху;
- розкрити нормативно-правове регулювання та освітні механізми популяризації волонтерства та запропонувати інноваційні підходи до розвитку волонтерства: цифровізація та міжнародна інтеграція.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у здійсненні комплексного дослідження еволюції волонтерського руху в Україні з урахуванням

впливу міжнародних організацій та процесів адаптації зарубіжного досвіду. Проведено ґрунтовний критичний аналіз нормативно-правових засад функціонування волонтерської діяльності з формулюванням практичних рекомендацій щодо їх удосконалення. Запропоновано нові стратегічні підходи та рекомендації, спрямовані на підвищення результативності та сталості волонтерських програм в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості впровадження розроблених інноваційних підходів до розвитку волонтерства, зокрема шляхом використання цифрових інструментів для координації волонтерської діяльності, застосування онлайн-фандрайзингових механізмів для залучення ресурсів, розширення міжнародної співпраці та інтеграції освітніх програм у шкільне й молодіжне середовище. Матеріали дослідження можуть бути використані в діяльності громадських організацій, освітніх закладів, органів місцевого самоврядування, а також під час розроблення програм підтримки волонтерського руху. Окремі положення роботи доцільно застосовувати у навчальному процесі під час викладання дисциплін соціально-гуманітарного спрямування та в практиці підготовки молодіжних лідерів і волонтерів.

Робота складається з вступу, трьох розділів (по 3 підрозділи), висновків і списку використаних джерел. Обсяг – 71 сторінок основного тексту, 21 таблиць, 57 джерел»

Ключові слова: волонтерство, волонтерський рух, громадянське суспільство, соціальна відповідальність, державна підтримка, молодіжне волонтерство, цифровізація, онлайн-фандрайзинг, міжнародна інтеграція, соціальні ініціативи.

Keywords: volunteering, volunteer movement, civil society, social responsibility, state support, youth volunteering, digitalization, online fundraising, international integration

В і д г у к

про кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача факультету управління персоналом, соціології та психології
освітньо-професійної програми «Менеджмент соціальної сфери»
очної (денної) форми навчання

Дмитрів Каміли Петрівни

на тему: «Розвиток волонтерського руху в Україні»

1. Актуальність теми кваліфікаційної бакалаврської роботи (далі – КБР) зумовлена тим, що в умовах повномасштабної війни та трансформації систем соціального захисту волонтерський рух в Україні перетворився з допоміжної форми благодійності на самостійний інститут громадянського суспільства, що безпосередньо впливає на обороноздатність держави та стійкість соціальної сфери. Попри значний обсяг публікацій про волонтерство, управлінський та організаційний вимір його розвитку — питання інституціоналізації, координації, цифровізації та міжнародної інтеграції — залишається менш дослідженим порівняно з історико-правовим і психологічним. Саме на цьому зрізі зосереджено роботу, що надає їй предметної визначеності. Обрана тема відповідає змісту освітньо-професійної програми «Менеджмент соціальної сфери» та спеціальності 073 «Менеджмент».

2. Позитивні риси кваліфікаційної роботи. КБР має стандартну логічну структуру: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел. Кожен розділ виконує власну функцію й готує перехід до наступного. У теоретичному розділі здобувачка систематизувала підходи різних авторів до визначення волонтерської діяльності, зіставила трактування у вигляді таблиць і запропонувала власне інтегративне визначення, що поєднує правовий, соціальний та ціннісний виміри. Найсильнішою є аналітична частина: проведено предметний аналіз діяльності фондів «Повернись живим» та «Армія SOS» на основі відкритої фінансової звітності — обсягів пожертв, структури витрат за напрямками й проектами, кількості переданої допомоги за 2022–2025 рр. Робота з реальними кількісними даними, їх інтерпретація та порівняння двох організаційних моделей засвідчують уміння здобувачки працювати з емпіричним матеріалом, а не лише з літературою. Узагальнення завершено SWOT-аналізом розвитку руху. У третьому розділі сформульовано адресні стратегічні пропозиції, орієнтовані на конкретних суб'єктів державної політики. Джерельну базу (57 позицій) сформовано з вітчизняної та зарубіжної літератури, нормативних документів і даних міжнародних організацій (United Nations Volunteers, ILO, IFRC); вона не містить

жодного російського джерела, що принципово для роботи, яка захищається в Україні сьогодні.

3. Наявність самостійних розробок автора. До елементів самостійної роботи здобувачки належать: критичний огляд та систематизація підходів до визначення волонтерської діяльності з формулюванням авторського інтегративного визначення; періодизація та зіставлення світового й українського досвіду розвитку руху; самостійно опрацьована емпірична база щодо фінансових показників провідних волонтерських фондів, систематизована у вигляді авторських таблиць; порівняльний аналіз організаційних моделей «Повернись живим» та «Армія SOS»; SWOT-аналіз розвитку волонтерства в Україні; комплекс власних рекомендацій (регіональні координаційні центри волонтерства, державна цифрова платформа «Волонтер UA+», освітній модуль для старшої школи, система нематеріального визнання волонтерської діяльності). Водночас частина теоретичного розділу має реферативний характер; критичні зіставлення підходів різних авторів проведено вибірково, а авторська позиція простежується переважно у форматі узагальнень наприкінці підрозділів.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій. Теоретична значущість роботи полягає в систематизації сучасних підходів до розуміння волонтерства та обґрунтуванні авторського інтегративного визначення феномена. Практична значущість вища за типову для бакалаврського рівня: запропоновані заходи адресні й прив'язані до реальних суб'єктів — Міністерства освіти і науки, обласних військових адміністрацій, Міністерства цифрової трансформації, грантових фондів. Рекомендації спираються на виявлені у другому розділі обмеження діючої системи (фрагментарність координації, нестабільність ресурсного забезпечення, емоційне вигорання волонтерів, нерівномірність розвитку між регіонами). Матеріали аналізу фінансової діяльності фондів придатні для використання в роботі громадських організацій та органів місцевого самоврядування.

5. Наявність недоліків. У роботі присутні окремі обмеження, які потребують уваги:

у теоретичному розділі критичні зіставлення підходів різних авторів до визначення основних понять проведено вибірково; авторська наукова позиція виокремлена недостатньо чітко;

в аналітичній частині відсутнє первинне емпіричне дослідження (анкетування волонтерів, інтерв'ю з представниками організацій); висновки щодо обмежень руху сформульовано переважно на основі звітності фондів, соціологічних опитувань третіх сторін та аналітичних узагальнень;

розміщення матеріалу про нормативно-правове регулювання та державну підтримку в підрозділі 1.3 тематично ближче до третього розділу, що дещо порушує логіку викладу;

авторські рекомендації подано без орієнтовної оцінки ресурсного забезпечення та строків упровадження, що знижує їхню практичну вагу;

у тексті спостерігаються редакційні та стилістичні шорсткості, наявні технічні неточності оформлення (зокрема дві таблиці мають однаковий номер «3.1», окремі URL у списку джерел оформлено з описками);

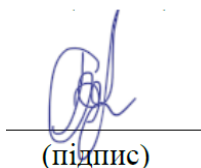
на момент завершення дослідження його результати не апробовано у формі наукових публікацій або участі в конференціях.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК. КБР Дмитрів К.П. в цілому відповідає вимогам, що висуваються до кваліфікаційних робіт здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування» освітньо-професійної програми «Менеджмент соціальної сфери». Робота охоплює актуальну проблематику, ґрунтується на самостійно опрацьованій емпіричній базі та містить структурований комплекс адресних рекомендацій щодо розвитку волонтерського руху. Водночас реферативність частини теоретичного розділу, недостатня чіткість авторської наукової позиції та обмеженість первинної емпіричної бази дослідження знизили загальну оцінку.

За результатами оцінювання за всіма критеріями кваліфікаційна бакалаврська робота може бути допущена до захисту перед ЕК з оцінкою «65 балів». Рекомендую здобувачці під час підготовки до захисту доопрацювати обґрунтування авторської наукової позиції щодо понятійного апарату волонтерської діяльності, а також бути готовою аргументовано відповісти на питання щодо методики порівняння організаційних моделей фондів та джерел кількісних показників фінансового аналізу. Здобувачка Дмитрів Каміла Петрівна заслуговує присудження освітнього ступеня бакалавра з менеджменту.

Науковий керівник професор, професор, доктор економічних наук

(посада, учене звання, науковий ступінь)

(підпис)

Бондаренко С.А.

«28» травня 2026 р.

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну бакалаврську роботу здобувача вищої освіти
Дмитрів Каміли Петрівни

Тема: «Розвиток волонтерського руху в Україні»

Актуальність теми кваліфікаційної роботи і доцільність її розроблення:

На сьогоднішній день, тема волонтерства як ніколи є надзвичайно актуальною. Волонтерський рух в Україні набув широкого розмаху та відіграє важливу роль у суспільному житті країни. Розвиток волонтерства сприяє формуванню активної громадянської позиції, залученню людей до вирішення соціальних проблем, підтримки вразливих верств населення та реагування на надзвичайні ситуації. Особливо гостро відчувається значення волонтерської діяльності в умовах воєнного конфлікту на сході України, коли волонтери беруть активну участь у наданні гуманітарної допомоги, підтримці військових та переселенців. Тому, на думку студентки, дослідження тенденцій та особливостей розвитку волонтерського руху в Україні є актуальним. У поточній ситуації волонтерський штаб «Нескорені» націлений на посилення розвитку волонтерського руху. Задля подолання існуючих проблем та недоліків у розрізі цього напрямку реалізації своїх цілей і мети, зокрема, подолання проблем, що стосуються фінансування і підтримки військових на сьогоднішній день.

Якість проведеного дослідження:

Висвітлені результати дослідження відображають реальну ситуацію розвитку волонтерства в нашій країні. Це підтверджується актуальною та достовірною інформацією, яку використала авторка під час аналізу. Запропоновані заходи є послідовними, логічними та такими, що їх можна втілити на практиці.

Позитивні риси кваліфікаційної роботи:

Дане дослідження характеризується ґрунтовністю та значущістю. Матеріал представлено в логічній послідовності, а теоретичні основи волонтерської діяльності детально проаналізовано.

Заходи щодо забезпечення умов розвитку волонтерського руху є обґрунтованим та послідовним.

Зауваження:

Суттєві зауваження до роботи відсутні.

Практична значимість висновків і рекомендацій:

Запропоновані в роботі заходи для розвитку волонтерського можна реалізувати на практиці.

к.е.н., доцент кафедри економічної теорії

КНЕУ імені Вадима Гетьмана

Колядич О.І.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ	8
1.1 Сутність, типологія та функції волонтерської діяльності в українському суспільстві.....	8
1.2 Генезис волонтерського руху: світовий досвід та українські традиції	14
1.3 Трансформація волонтерства в умовах суспільно-політичних викликів в Україні	19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ	30
2.1 Основні напрями та організаційні форми волонтерської діяльності.....	30
2.2 Характеристика діяльності провідних волонтерських організацій («Повернись живим» та Армія SOS).....	33
2.3 Оцінка ефективності та проблемні аспекти функціонування волонтерського руху	39
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ.....	45
3.1 Державна підтримка та нормативно-правове регулювання волонтерської діяльності	45
3.2 Освітні програми та механізми популяризації волонтерства серед молоді.....	48
3.3 Інноваційні підходи до розвитку волонтерства: цифровізація та міжнародна інтеграція.....	50
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58

ВСТУП

Актуальність дослідження. Розвиток волонтерського руху в сучасних соціально-політичних умовах є важливим феноменом, що визначає здатність суспільства оперативно реагувати на кризові ситуації, забезпечувати соціальну підтримку вразливим групам і сприяти зміцненню соціального капіталу. У контексті зростаючої кількості надзвичайних подій, економічних потрясінь та трансформацій систем соціального захисту, волонтерство виступає як гнучкий механізм доповнення державних інструментів, підвищуючи ефективність реагування на виклики та мобілізації громадянського ресурсу.

Наукова актуальність полягає у потребі системного аналізу чинників, які стимулюють або стримують розвиток волонтерського руху: мотивації учасників, інституційної підтримки, цифрових платформ координації, моделей фінансування та правового регулювання. Наявні дослідження частіше зосереджені на окремих аспектах (наприклад, мотивації добровольців або моделі управління), тоді як недостатньо розроблені комплексні підходи, що інтегрують соціальні, економічні та технологічні детермінанти розвитку руху у постконфліктних і перехідних суспільствах.

Практична значущість дослідження полягає в можливості розробити рекомендації для органів влади, громадських організацій і міжнародних донорів щодо формування політики сприяння волонтерству, посилення інфраструктури координації та підвищення стійкості волонтерських ініціатив. Результати можуть сприяти оптимізації ресурсного забезпечення, створенню стандартів взаємодії між державою й громадянським сектором та підвищенню рівня довіри в суспільстві.

Отже, дослідження розвитку волонтерського руху є своєчасним і необхідним як для теоретичного збагачення соціологічних та управлінських концепцій добровольчої діяльності, так і для вироблення практичних інструментів підвищення спроможності суспільства ефективно протистояти сучасним викликам.

Теоретичні й прикладні аспекти розвитку волонтерства, історію розвитку волонтерського руху досліджували вітчизняні науковці: В. О. Болотова [5], Н. О. Ляшенко [5], Т. М. Байдак [5], А. Бондаренко [6], Ю. Вдовцов [6], В. Вашкович [7], О. М. Волуйко [8], О. М. Микитюк [8], П. Горінов [9], Р. Драпушко [9], А. В. Демичева [10], В. С. Березняк [10], В. А. Завгородній [10], О. О. Шаблиста [10], Г. С. Лопушняк [14], Р. Милянник [14], А. М. Шандар [35-37], Я. Ю. Заволович [36], Jeffrey L. Brudney [40], Katherine Noyes Campbell; Susan J. Ellis [41], Robert Coles [42], Council on Foundations [43], Susan J. Ellis [44 - 46]; Katherine H. Noyes [46], та ін.

В умовах воєнного стану організації стикаються з новими викликами – міграцією працівників, мобілізацією, релокацією бізнесу, психологічним тиском та кадровими втратами», що підсилює значення волонтерської діяльності та громадської підтримки у забезпеченні соціальної стійкості суспільства. Г. Лопушняк та Р. Милянник наголошують, що в кризових умовах особливого значення набувають механізми адаптації, підтримки та мобілізації людських ресурсів [14].

У статті Шандар А. М. та Дорошенко О. О. досліджують розвиток волонтерського руху в Україні, його динаміку та значення у забезпеченні соціальних послуг. Автори аналізують нормативно-правову базу волонтерської діяльності, основні напрями роботи волонтерських організацій, а також їхню роль у підтримці вразливих груп населення, внутрішньо переміщених осіб і військових. Особливу увагу приділено проблемам функціонування волонтерських організацій, зокрема недостатньому фінансуванню та обмеженій державній підтримці. У дослідженні підкреслюється важливість волонтерства для соціальної безпеки країни та необхідність подальшого розвитку й інституціоналізації волонтерського руху [35].

Попри значний обсяг публікацій про волонтерський рух, нерозв'язаною залишається проблема системного аналізу управлінських і організаційних механізмів його розвитку. Більшість досліджень зосереджені на історико-філософському або правовому вимірі, тоді як питання інституціоналізації,

цифровізації та міжнародної інтеграції волонтерства як інструментів розвитку соціальної сфери залишаються малодослідженими. Розв'язанню цієї проблеми присвячена робота.

Метою роботи є дослідження сучасного стану волонтерського руху в Україні та обґрунтування стратегічних напрямів його розвитку.

Відповідно до мети визначено наступні **завдання**:

- дослідити сутність, типологію та функції волонтерської діяльності в українському суспільстві;
- розкрити генезис волонтерського руху: світовий досвід та українські традиції;
- проаналізувати трансформацію волонтерства в умовах суспільно-політичних викликів в Україні;
- визначити основні напрями та організаційні форми волонтерської діяльності та охарактеризувати діяльність провідних волонтерських організацій;
- оцінити ефективність та визначити проблемні аспекти функціонування волонтерського руху;
- розкрити нормативно-правове регулювання та освітні механізми популяризації волонтерства та запропонувати інноваційні підходи до розвитку волонтерства: цифровізація та міжнародна інтеграція.

Об'єкт: розвиток волонтерського руху в Україні як складова соціальної сфери.

Предметом є процеси, механізми та чинники розвитку волонтерського руху, а також особливості його організаційної, мотиваційної та комунікаційної складових.

Методи дослідження у роботі ґрунтуються на використанні комплексу загальнонаукових і спеціальних підходів, що забезпечують всебічний аналіз розвитку волонтерського руху. Застосовано методи аналізу та синтезу для систематизації теоретичних підходів і уточнення понятійного апарату; порівняльний метод – для виявлення особливостей та відмінностей моделей

волонтерства в різних соціальних і організаційних контекстах; соціологічні методи, зокрема анкетування та напівструктуроване інтерв'ю, – для дослідження мотиваційних чинників, бар'єрів участі та особливостей діяльності волонтерів; контент-аналіз – для вивчення інформаційних повідомлень, нормативних документів та матеріалів волонтерських організацій; статистичний аналіз – для опрацювання кількісних даних і встановлення тенденцій розвитку волонтерського середовища.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у здійсненні комплексного дослідження еволюції волонтерського руху в Україні з урахуванням впливу міжнародних організацій та процесів адаптації зарубіжного досвіду. Проведено ґрунтовний критичний аналіз нормативно-правових засад функціонування волонтерської діяльності з формулюванням практичних рекомендацій щодо їх удосконалення. Запропоновано нові стратегічні підходи та рекомендації, спрямовані на підвищення результативності та сталості волонтерських програм в Україні.

Інформаційна база дослідження представлена сучасними посібниками, науковими статтями, публікаціями в ЗМІ, спеціалізованими виданнями, тезами виступів на конференції, праці вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків, статистичні дані офіційних сайтів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості впровадження розроблених інноваційних підходів до розвитку волонтерства, зокрема шляхом використання цифрових інструментів для координації волонтерської діяльності, застосування онлайн-фандрайзингових механізмів для залучення ресурсів, розширення міжнародної співпраці та інтеграції освітніх програм у шкільне й молодіжне середовище. Матеріали дослідження можуть бути використані в діяльності громадських організацій, освітніх закладів, органів місцевого самоврядування, а також під час розроблення програм підтримки волонтерського руху. Окремі положення роботи доцільно застосовувати у

навчальному процесі під час викладання дисциплін соціально-гуманітарного спрямування та в практиці підготовки молодіжних лідерів і волонтерів.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку, додатків та списку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ

1.1 Сутність, типологія та функції волонтерської діяльності в українському суспільстві

Поняття «волонтерська діяльність» («волонтерство») почало активно використовуватися в українській науковій літературі лише з 1990-х років XX століття. Аналіз соціологічних, філософських і тлумачних словників, виданих до цього періоду, свідчить про відсутність цього терміна у попередніх наукових джерелах [10, с. 22].

На думку П. Горінова та Р. Драпушка, волонтерська діяльність – як індивідуальна, так і колективна – є формою підтримки, піклування та надання допомоги членам громади, а також способом взаємодії між людьми з метою пошуку нових підходів до розв’язання актуальних проблем [9, с. 11].

А.В.Демичева визначає волонтерство як добровільну, безоплатну й соціально орієнтовану активність на благо інших. Воно сприяє розв’язанню суспільних проблем, розвитку громадянського суспільства та особистісному зростанню. Авторки наголошують на різноманітності типів волонтерства (соціального, медичного, екологічного, віртуального) та його функцій (доповнення державних інституцій, сприяння соціальній адаптації, формування патріотизму), що набувають особливого значення в умовах кризових ситуацій, зокрема в Україні [10].

В. Павелкін зазначає, що термін «волонтер» походить від латинського *voluntarius* («воля», «бажання») та англійського *voluntary* («добровільний», «доброволець»). Волонтер – це особа, яка за власним бажанням надає допомогу іншим [25, С. 148–156]. Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги», волонтером є фізична особа, що добровільно здійснює благодійну, неприбуткову та вмотивовану діяльність суспільно корисного характеру [2].

С. А. Мозоль, О. В. Кульчицька, Н. С. Полудьонна та О. С. Христюк трактують поняття «волонтерство» як добровільне виконання обов'язків, пов'язаних із наданням соціальної допомоги та послуг, здійсненням патронажу над людьми з інвалідністю, хворими, особами похилого віку, а також над соціальними групами, що опинилися в складних життєвих обставинах [30, с. 74].

Волонтерська діяльність (волонтерство, волонтерський рух) як соціальний феномен сучасності є об'єктом досліджень багатьох українських і зарубіжних науковців. Так, В. В. Вашкович визначає її як специфічну форму благодійництва – добровільну й безоплатну діяльність, що передбачає активні дії з боку суб'єкта волонтерської допомоги, спрямовані на поліпшення стану отримувача підтримки [7, С. 46].

Цікавий підхід до поняття волонтерської діяльності пропонують І. В. Літяга та С. М. Ситняківська, які визначають її як будь-яку соціально корисну, систематичну та вмотивовану неприбуткову активність фізичних і юридичних осіб, що реалізується через виконання робіт або надання послуг громадянам, організаціям та суспільству в цілому [29, С. 117].

І. В. Козубовська, Р. В. Козубовський та Ж. І. Милян розглядають волонтерство як соціокультурну практику, підкреслюючи, що це узвичаєні дії окремої особи або групи людей, які носять добровільний і взаємний характер, спрямовані на розв'язання соціальних проблем певних категорій населення та залежать від соціокультурного контексту – цінностей, норм, традицій і моделей поведінки конкретного історичного суспільства [12, с. 57].

Зарубіжні дослідники S. Salomon, S. Sokolowski та M. Haddock визначають волонтерство як комплекс заходів або вид діяльності, що здійснюється у вільний час без фінансової винагороди. Воно передбачає добровільне вкладення часу та енергії на благо суспільства, спільноти або оточуючих людей (крім родичів) без очікування матеріальної компенсації [54, с. 42].

Таблиця 1.1 - Порівняльний аналіз підходів до визначення волонтерської діяльності

Автор / підхід	Ключові ознаки визначення	Акцент	Обмеження підходу
П. Горінов, Р. Драпушко [9]	Підтримка, піклування, допомога, взаємодія в громаді	Соціальна взаємодія	Недостатньо розкрито інституційний аспект
Г. Кульбачинська, І. Грицюк [13]	Добровільність, безоплатність, соціальна орієнтація, типи та функції	Громадянське суспільство	Описовий характер, відсутність чітких критеріїв
В. Павелкін; законодавчий підхід [25]	Добровільна, благодійна, неприбуткова діяльність	Нормативно-правовий	Звуження волонтерства до формальної допомоги
С. Мозоль та ін. [30]	Соціальна допомога вразливим групам	Соціально-захисний	Обмеження цільових груп
В. Вашкович та ін. [7]	Форма благодійництва, активна дія	Благодійницький	Ігнорування самоорганізаційних форм
І. Літяга, С. Ситняківська [29]	Систематична, вмотивована соціально корисна активність	Інституційний	Розмитість меж між волонтерством і соціальними послугами
І. Козубовська та ін. [12]	Соціокультурна практика, залежність від контексту	Соціокультурний	Складність практичної операціоналізації
Зарубіжні автори, ООН [37-57]	Добровільна діяльність без матеріальної винагороди	Універсалістський	Узагальненість, слабка адаптація до національних умов

Джерело: систематизовано автором на основі [9, 13, 25, 30, 37-57]

На нашу думку, критичний аналіз показує, що жоден із наведених підходів окремо не відображає повною мірою багатовимірну природу волонтерської діяльності, особливо в сучасних українських реаліях, позначених воєнними та соціальними викликами. Надмірне зосередження на безоплатності або окремих цільових групах звужує зміст феномена, тоді як суто соціокультурні трактування ускладнюють його практичне застосування. У межах даного дослідження найбільш прийнятним є інтегративний підхід, відповідно до якого волонтерська діяльність розглядається як добровільна, усвідомлена, суспільно корисна та неприбуткова активність окремих осіб або об'єднань, що здійснюється у різних організаційних формах з метою розв'язання соціально значущих проблем, мобілізації громадянської солідарності та зміцнення соціальної стійкості

суспільства. Саме таке розуміння дозволяє поєднати правовий, соціальний і ціннісний виміри волонтерства та адекватно відобразити його роль у сучасній Україні.

Сучасний науковий дискурс характеризується значною кількістю підходів до трактування волонтерської діяльності, які відрізняються за акцентами, обсягом змісту та теоретико-методологічними засадами. Для виявлення спільних і відмінних ознак доцільно здійснити їх критичне зіставлення та систематизацію.

Таблиця 1.2 - Спільні та відмінні ознаки трактування волонтерської діяльності в наукових і нормативних підходах

Автори / джерело	Спільні ознаки волонтерської діяльності	Відмінні (акцентовані) ознаки
Я. А. Брик та ін. [35]	Добровільність, неприбутковість, відсутність оплати	Орієнтація на добробут і розвиток спільнот і суспільства загалом
А. В. Демичева та ін. [10]	Добровільність, безоплатність, соціальна допомога	Чітка спрямованість на підтримку вразливих категорій населення
В. О. Болотова та ін. [5]	Добровільність, суспільна користь, відсутність матеріальної винагороди	Допустимість часткової компенсації витрат, екологічний вимір
В. В. Вашкович та ін. [7]	Неприбутковість, безоплатність, доброчинність	Акцент на відсутності кар'єрних мотивів
К. О. Сидоренко [32]	Добровільність, безоплатність	Активна дія суб'єкта допомоги для поліпшення стану отримувача
О. М. Волуйко, О. М. Микитюк [8]	Добровільність, безкорисливість, цілеспрямованість	Усвідомлений характер і результативність діяльності
Н. Позняк-Хоменко [26]	Суспільна спрямованість, соціальна користь	Інтеграція з державною соціальною політикою
Г. М. Закалик та ін. [11]	Добровільність, соціальна допомога	Воєнно зумовлена спрямованість (допомога військовим і ВПО)
А. Бондаренко, Ю. Вдовцов [6]	Соціальна спрямованість, солідарність	Орієнтація на подолання системної несправедливості
Закон України [1,2]	Добровільність, соціальна спрямованість, неприбутковість	Формалізоване правове визначення суб'єктів і форм діяльності

Джерело: систематизовано автором на основі [1,2,5,6,7,8,10,26,32,35]

На думку Я. А. Брик, Н. В. Говорун, В. В. Дементьєва, О. М. Лащук, О. В. Мельник, О. В. Потія, Г. С. Скитьової та М. П. Тищенко [35], волонтерський рух (volunteer movement) є формою доброчинної діяльності, що здійснюється фізичними особами на неприбуткових засадах, без оплати праці та кар'єрних переваг, і спрямована на забезпечення добробуту та розвитку спільнот і суспільства загалом [35].

А. В. Демичева, В. С. Березняк, В. А. Завгородній та О. О. Шабліста подають схоже визначення, підкреслюючи, що волонтерство полягає у добровільному прийнятті зобов'язань щодо надання безоплатної соціальної допомоги, послуг і патронажу людям з інвалідністю, хворим, особам похилого віку, а також тим, хто потрапив у складні життєві ситуації [10].

В. О. Болотова, Н. О. Ляшенко та Т. М. Байдак визначають волонтерську діяльність як окремий вид соціальної активності, який характеризується відсутністю матеріальної винагороди (фінансова компенсація не повинна перевищувати вартість виконаної роботи), добровільністю та суспільною користю – для групи, окремих осіб або навколишнього середовища в цілому [5].

З погляду В. В. Вашковича, Т. О. Карабіної та Я. В. Лазура, волонтерська діяльність є доброчинною активністю, що здійснюється фізичними особами на неприбутковій основі, без оплати праці та кар'єрного зростання, з метою сприяння добробуту та розвитку спільнот і суспільства загалом [7].

К. О. Сидоренко розглядає волонтерську діяльність як специфічну форму благодійництва – добровільну та безоплатну активність, яка передбачає активні дії суб'єкта допомоги на користь отримувача з метою поліпшення його стану [32].

О. М. Волуйко та О. М. Микитюк характеризують волонтерську діяльність як добровільну, усвідомлену, безкорисливу та цілеспрямовану суспільно корисну активність, що здійснюється суб'єктами для надання допомоги отримувачам волонтерської підтримки [8].

Н. Позняк-Хоменко вважає волонтерство ефективним засобом об'єднання зусиль і ресурсів суспільства та держави у вирішенні соціальних завдань, мобілізації громадської ініціативи та соціальної консолідації суспільства, а також інструментом підвищення ефективності соціальної політики і досягнення загального благополуччя населення [26].

У зв'язку зі зміною політичних реалій в Україні трактування поняття «волонтерська діяльність» набуває нових характеристик. Так, Г. М. Закалик, О. М. Коропатов та Н. М. Шувар зазначають, що сьогодні під волонтерською діяльністю в Україні розуміють передусім добровільну активність громадян або громадських

об'єднань, яка безпосередньо чи опосередковано пов'язана з наданням допомоги постраждалому від воєнного конфлікту мирному населенню, переселенцям і військовим [11].

А. Бондаренко та Ю. Вдовцов визначають волонтерство як відповідальну участь і практику громадянської солідарності, спрямовану на подолання економічної, соціальної, культурної, релігійної та політичної несправедливості. Воно сприяє поширенню, захисту та зміцненню загального добробуту країни й світу, пропонуючи рішення та проєкти, які залучають людей до розбудови суспільства, придатного для життя [6].

У «Рекомендаціях щодо підтримки волонтерства», затверджених Генеральною Асамблеєю ООН, волонтерство визначається як широкий спектр діяльності, що включає традиційні форми взаємодопомоги та самодопомоги, офіційне надання послуг та інші види громадянської участі, які здійснюються добровільно на користь суспільного блага, при цьому фінансова винагорода не є основним мотивом.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про волонтерську діяльність», волонтерська діяльність – це добровільна, соціально спрямована та неприбуткова активність, яка реалізується волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги. Під терміном «волонтер» розуміють фізичну особу, що добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність, надаючи допомогу іншим [1].

На нашу думку, жоден із наведених підходів окремо не відображає повною мірою багатовимірну природу волонтерської діяльності, особливо в сучасних українських реаліях, позначених воєнними та соціальними викликами. Надмірне зосередження на безоплатності або окремих цільових групах звужує зміст феномена, тоді як суто соціокультурні трактування ускладнюють його практичне застосування.

У межах даного дослідження найбільш прийнятним є інтегративний підхід, відповідно до якого волонтерська діяльність розглядається як добровільна, усвідомлена, суспільно корисна та неприбуткова активність окремих осіб або

об'єднань, що здійснюється у різних організаційних формах з метою розв'язання соціально значущих проблем, мобілізації громадянської солідарності та зміцнення соціальної стійкості суспільства. Саме таке розуміння дозволяє поєднати правовий, соціальний і ціннісний виміри волонтерства та адекватно відобразити його роль у сучасній Україні.

1.2 Генезис волонтерського руху: світовий досвід та українські традиції

Волонтерський рух має багатовікову історію, яка формувалася під впливом соціальних, культурних, економічних та релігійних факторів. У світовому контексті його витоки пов'язують із традиціями благодійності та взаємодопомоги, притаманними давнім цивілізаціям. Наприклад, у Стародавньому Єгипті та Месопотамії існували спільноти, які добровільно займалися допомогою знедоленим, забезпечували харчування бідним та догляд за хворими. У середньовічній Європі розвиток волонтерства значною мірою стимулювався релігійними організаціями: монастирі та братства надавали допомогу хворим, сиротам і подорожнім, а релігійні свята супроводжувалися акціями милосердя. Періодизація розвитку волонтерства ґрунтується на концепції змін мотивації волонтерів у різні історичні етапи (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 - Періодизація волонтерського руху за Р. Стеббінсом

Період	Роки	Мотивація волонтерів
I етап	1300–1960 рр.	Визначальним стимулом волонтерства виступає релігія та ідеологія; волонтерів характеризує внутрішньо мотивуюче почуття обов'язку
II етап	1960–1980 рр.	Основне стимулювання розвитку волонтерства походило від діяльності національних держав, які фінансували його розвиток та ініціювали різні програми і проєкти
III етап	1980 р. – сьогодні	Провідною мотивацією стають бажання та можливості організувати своє «серйозне дозвілля»

Джерело: систематизовано автором на основі [55]

На початковому етапі розвитку волонтерства основним мотивом волонтерів було прагнення відчувати себе потрібними та реалізувати власні моральні й

релігійні принципи. У 1960–1980 роках ключовим стимулом для розвитку волонтерства у світі стала державна підтримка: національні уряди фінансували діяльність волонтерських організацій, ініціювали різноманітні програми та проєкти. Така політика сприяла формуванню потужної громадської інфраструктури волонтерства та розвитку нових сервісів і послуг.

Після 1980 року спостерігається скорочення цільового фінансування багатьох волонтерських проєктів. У цих умовах створена інфраструктура залишалася без ресурсів, а самі волонтери були змушені самотійно шукати фінансування для реалізації своєї діяльності. Унаслідок цього альтруїстичні мотиви поступово втрачали провідну роль, а пріоритет набирала більш прагматично орієнтована поведінка учасників волонтерського руху.

Із розвитком індустріального суспільства та формуванням громадянського суспільства, волонтерський рух набуває системного характеру.

Повертаючись до характеристики ключових етапів розвитку волонтерського руху у провідних країнах світу, слід зазначити, що у Великій Британії його витoki пов'язані з появою перших середньовічних волонтерських лікарень. За оцінками істориків, у XII–XIII століттях в Англії було створено близько 500 таких закладів. Організоване волонтерство у сучасному розумінні почало формуватися лише у XIX столітті з появою благодійних організацій, що надавали допомогу нужденним, зокрема Армії Спасіння (1865 р.), Товариства організованої благодійності (1869 р.) та Британського Червоного Хреста (1870 р.), які залучали добровольців до своєї діяльності.

Під час Першої світової війни близько двох мільйонів британців брали участь у діяльності воєнних благодійних організацій. Після війни було засновано тисячі нових волонтерських організацій. Соціально-економічні зміни після 1945 року сприяли волонтерському «буму» 1960-х років, коли кількість добровольців та організацій значно зросла, а волонтерство стало більш формалізованим. У той період воно розглядалося передусім як засіб позитивного залучення молоді до суспільного життя та протидії протестним молодіжним рухам, наприклад заворушенням рокерів у 1964 році.

Сьогодні волонтерство в Британії є глибоко вкоріненим явищем. За даними опитування 2020 року, у 2018/2019 рр. майже 19 млн. осіб (36 %) брали участь у волонтерській діяльності хоча б раз на рік у складі груп, клубів чи організацій, понад 11,9 млн. осіб (22 %) здійснювали її регулярно (щонайменше раз на місяць). Крім того, 52 % залучалися до неформальної волонтерської діяльності (неоплачувана допомога особам, що не є родичами) хоча б раз на рік, а 26 % робили це регулярно.

У Франції перший волонтерський загін було організовано у 1920-х роках із залученням французької та німецької молоді, яка безкоштовно відбудовувала ферми в обмін на продукти харчування. У 1920 році П'єр Сересоль заснував Міжнародну громадську службу з принципом «Не говорити, а діяти». До 1990 року чисельність волонтерів у Франції становила 7,9 млн. осіб, до 2010 року зросла до 16,1 млн., а у 2017 році досягла 22 млн.

У США зародження волонтерства пов'язане з періодом Громадянської війни 1861–1865 років. Тоді жінки приєднувалися до товариств жіночої допомоги для виготовлення та ремонту наметів, пошиття уніформи та пов'язок, а також добровільно працювали медсестрами на фронті.

У Сполучених Штатах створюються перші офіційні благодійні організації та неприбуткові інституції, які координують діяльність добровольців, зокрема у сферах охорони здоров'я, освіти, соціальної допомоги та надзвичайних ситуацій. У цей період волонтерство починає сприйматися не лише як акт милосердя, а як соціально значуща практика, що сприяє розвитку громадянської активності та формуванню соціальної солідарності.

Сучасне волонтерство у світі характеризується різноманітністю форм і напрямів: від соціального, медичного та освітнього до екологічного та віртуального волонтерства. Його розвиток підтримується міжнародними організаціями, зокрема ООН та Європейським Союзом, які визначають волонтерство як інструмент реалізації громадянської участі, зміцнення соціальної згуртованості та вирішення глобальних проблем.

Волонтерство у Сполучених Штатах має глибоке історичне коріння. Ще в колоніальні часи американці об'єднувалися для взаємодопомоги, оскільки виживання нових поселень залежало від колективних зусиль. Сусідні фермерські господарства спільно очищали землю, будували житло, збирали врожай, а церкви будувалися на пожертви громад і силами добровольців. З розвитком міст з'являлися нові форми волонтерської активності: домовласники відповідали за вуличне освітлення, недільні школи відкривалися для дітей із малозабезпечених сімей, а в Бостоні, Філадельфії та Нью-Йорку в XVII столітті виникли громадські пожежні бригади, концепція яких збереглася до сьогодні – понад 70% пожежних у США є добровольцями.

Сьогодні волонтерство пронизує американське суспільство. Майже кожен громадянин час від часу бере участь у добровільній діяльності, використовуючи свій час і здібності на благо громади. Волонтери працюють без примусу та матеріальної винагороди, усвідомлюючи суспільні потреби і беручи на себе відповідальність за їх задоволення. Незважаючи на те, що окремі добровольці можуть недооцінювати значення своєї роботи, сумарний ефект численних добровільних дій на різних етапах розвитку країни був визначальним для формування американської культури та суспільства.

Волонтери у США завжди виступали своєрідними «піонерами», розпізнаючи проблеми та потреби задовго до уряду чи державних установ. Сьогодні понад 50 % дорослого населення країни залучені до волонтерської діяльності. За даними уряду, у 2014 році внесок добровольців становив 7,7 мільярда робочих годин, що еквівалентно 5–6 % ВВП США. В країні функціонує понад 500 волонтерських центрів, які допомагають координувати активність добровольців та заявляти про потреби організаціям і громадянам.

Участь у волонтерському русі охоплює різні верстви населення, незалежно від освіти, професії чи доходу. Досвід волонтерства підвищує конкурентні переваги на ринку праці, враховується при обчисленні трудового стажу, а активність молоді сприяє вступу до престижних навчальних закладів та

отриманню грантів. Часто участь у волонтерстві здійснюється сім'ями, що забезпечує виховання наступних поколінь у дусі громадянської активності [56].

В Європі близько 100 мільйонів людей залучені до волонтерства, створюючи приблизно 5 % ВВП ЄС. Найвищий рівень активності спостерігається в Австрії, Швеції, Нідерландах і Великій Британії, де понад 40 % дорослого населення беруть участь у добровільній діяльності. У країнах із менш розвиненим волонтерством, таких як Італія, Болгарія, Греція та Литва, добровольці становлять менше 10 % дорослого населення. Це пояснюється історичними обставинами, системою соціального забезпечення та рівнем економічного розвитку.

Основними перешкодами для розвитку волонтерства залишаються брак інформації, нестача часу та обмежені економічні ресурси. У країнах, де добровільна діяльність колись була примусовою, зберігається негативне ставлення до волонтерства, що ускладнює його правовий статус та захист добровольців. Також стримуючими факторами залишаються візові обмеження для громадян країн, що не входять до ЄС.

В Україні волонтерський рух має давні історичні корені, пов'язані з народними практиками взаємодопомоги, благодійності та громадської солідарності. Традиційно це проявлялося через сусідську взаємопідтримку, організацію допомоги в разі стихійних лих, хвороб або війни. У XIX–XX століттях на розвиток волонтерства значний вплив мали релігійні громади та національні організації, зокрема товариства Червоного Хреста, братства милосердя та просвітницькі рухи, що займалися соціальною допомогою в селах і містах [52,53].

Сучасний український волонтерський рух сформувався як відповідь на соціальні, політичні та військові виклики, особливо після подій Євромайдану та збройної агресії на сході країни. Він поєднує традиції давньої взаємодопомоги з сучасними формами організованої діяльності: громадські організації, благодійні фонди та ініціативи волонтерів активно підтримують переселенців, постраждалих від конфліктів, військових та соціально вразливі групи населення. Українське волонтерство вирізняється високим рівнем мобілізації громадян, інтеграцією

державних і недержавних структур та розвитком соціальної солідарності як цінності суспільного життя.

1.3 Трансформація волонтерства в умовах суспільно-політичних викликів в Україні

Волонтерський рух в Україні за останні десятиліття зазнав суттєвої трансформації, зумовленої як внутрішніми соціально-політичними змінами, так і зовнішніми викликами, зокрема військовою агресією. Якщо на початкових етапах волонтерство було обмежене традиційною благодійністю, взаємодопомогою та релігійними ініціативами, то з початку XXI століття воно набуло організованої, масової та стратегічно значущої форми.

Після подій Євромайдану 2013–2014 рр. волонтерство в Україні отримало масовий характер. Громадяни почали активно об'єднуватися для забезпечення базових потреб протестувальників, надання медичної допомоги, логістичної підтримки та організації збору коштів. Прикладом стало створення евакуаційних та медичних центрів на Майдані, а також волонтерські ініціативи з постачання продуктів, теплових наметів та теплового обладнання для учасників протесту.

З початком збройного конфлікту на Донбасі та анексії Криму в 2014 році волонтерство набуло стратегічного значення. Появилися волонтерські штаби та організації, які координували допомогу переселенцям, постраждалому цивільному населенню та військовим. Наприклад:

- «Повернись живим» – організація, яка забезпечує Збройні Сили України сучасними технічними засобами та навчальними матеріалами [18];
- «Народний тил» – координація збору гуманітарної допомоги та її розподіл серед переселенців;
- Медичні волонтерські групи, які надають безкоштовну психологічну та медичну підтримку ветеранам та постраждалим цивільним.

Трансформація волонтерства в Україні під впливом суспільно-політичних викликів (особливо війни) перетворила його з додаткової допомоги на ключовий

елемент національної стійкості, розширивши масштаби від локальних ініціатив до масового руху, що покриває критичні потреби (військові, гуманітарні, соціальні), доповнює державу, сприяє професіоналізації, цифровізації та формує нову ідентичність громадянського суспільства, зміцнюючи його зрілість та самоорганізацію, як свідчить практика з 2014 року та особливо з 2022 року. У цих умовах мотивацією для волонтерів стала не лише альтруїстична потреба допомогти, а й патріотичне прагнення підтримати країну у боротьбі за її незалежність.

Таблиця 1.4 - Трансформація волонтерства в Україні

Напрямок трансформації	Опис	Приклади / Ілюстрації
Масштабність та різноманітність	Значне розширення охоплення учасників та сфер діяльності волонтерів	Понад 100 тис. організацій, мільйони людей, медична, психологічна, логістична, виробнича допомога
Критична функція	Перехід від традиційної підтримки вразливих до забезпечення обороноздатності та життєдіяльності країни	Забезпечення військових ресурсами, евакуація населення, відновлення інфраструктури
Професіоналізація та спеціалізація	Надання вузькоспеціалізованих послуг у різних сферах	Пошиття одягу для армії, дрони та FPV-техніка, психологічна допомога ветеранам і цивільним
Інституціоналізація	Створення ефективної організаційної та цифрової структури для координації діяльності	Благодійні фонди, волонтерські штаби, цифрові платформи для збору коштів та розподілу допомоги
Посилення ролі громадянського суспільства	Формування зрілості суспільства, самоорганізації та соціальної солідарності	Заповнення прогалин державних інституцій, волонтерські ініціативи у кризових регіонах
Цифрова еволюція	Використання онлайн-інструментів для координації та збору ресурсів	Платформи для фандрейзингу, мобільні додатки для відстеження гуманітарної допомоги
Зміна ідентичності	Волонтерство як патріотичне служіння та частина національної ідентичності	Формування громадянської свідомості, участь у захисті країни, підтримка національних цінностей

Джерело: систематизовано автором на основі [15, 24]

Трансформація волонтерства в умовах кризових подій не лише підвищила ефективність гуманітарної допомоги, а й зміцнила громадянське суспільство. Волонтери стали важливим мостом між державою і населенням, сприяючи консолідації громадян, формуванню патріотизму та соціальної відповідальності. Систематична волонтерська діяльність також забезпечила розвиток організаційної інфраструктури, що включає волонтерські центри, платформи для координації ресурсів та навчальні програми для добровольців.

Таблиця 1.5 - Виклики, що вплинули на трансформацію волонтерства в Україні

Виклик	Опис впливу	Приклади / Ілюстрації
Повномасштабна війна (з 2022 року)	Війна стала каталізатором масового волонтерства, підвищила його значення та критичну важливість для забезпечення життєдіяльності держави та населення	Організація гуманітарних штабів, збір та доставка продуктів, медичне та психологічне забезпечення військових і цивільних; координація евакуаційних заходів
Суспільно-політична нестабільність	Політичні та соціальні кризи змусили волонтерський рух стати ключовою опорою стабільності та соціальної солідарності	Координація допомоги постраждалим від протестних рухів і кризових ситуацій, підтримка внутрішньо переміщених осіб (за даними uwcfoundation.com), організація громадських ініціатив для підтримки місцевих спільнот
Децентралізація та реформи	Волонтерські ініціативи доповнюють діяльність місцевих органів влади, забезпечуючи оперативну допомогу та розвиток громад	Створення локальних волонтерських центрів, допомога у відновленні інфраструктури, освітні та культурні проекти для підтримки місцевих громад

Джерело: систематизовано автором на основі [20]

Аналіз таблиці демонструє, що сучасне українське волонтерство зазнало суттєвої трансформації під впливом зовнішніх та внутрішніх викликів. Повномасштабна війна з 2022 року виступила потужним каталізатором масової мобілізації добровольців та підвищення критичної значущості їх діяльності для забезпечення життєдіяльності держави та населення. Суспільно-політична нестабільність сприяла тому, що волонтерський рух став ключовою опорою соціальної солідарності та стабільності в громадах, заповнюючи прогалини там, де державні інституції не встигають реагувати. Децентралізація та реформи

сприяли інтеграції волонтерських ініціатив у місцеве самоврядування, що дозволяє оперативно реагувати на потреби громад і підвищує ефективність суспільно-корисної діяльності [25].

Проведений теоретичний аналіз наукових підходів до розуміння волонтерської діяльності та осмислення її трансформації в умовах суспільно-політичних викликів дозволяє перейти до виокремлення ключових напрямів подальшого дослідження. Систематизація наукових позицій засвідчила, що волонтерський рух в Україні функціонує як багаторівневий соціальний феномен, ефективність якого визначається не лише ціннісними засадами та мотивацією учасників, а й організаційними формами, інституційними механізмами та здатністю адаптуватися до кризових умов.

У цьому контексті доцільним є зосередження подальшого аналізу. Першим напрямом є структурно-організаційний вимір волонтерської діяльності, що передбачає дослідження основних напрямів, форм та моделей функціонування волонтерських ініціатив. Такий напрям дозволяє виявити характерні риси сучасного волонтерського руху, його внутрішню диференціацію та взаємозв'язок між різними сферами волонтерської активності.

Окремим напрямом виступає інституційно-практичний вимір волонтерства, який охоплює аналіз діяльності конкретних волонтерських організацій як суб'єктів реалізації суспільно корисних ініціатив. Дослідження цього аспекту дає змогу оцінити рівень організаційної спроможності волонтерських структур, особливості управління ресурсами та практики взаємодії з державними й громадськими інституціями.

Завершальним аспектом є оцінювання результативності волонтерської діяльності та виявлення проблемних аспектів її функціонування. Зазначений напрям є необхідним для виявлення системних обмежень, ризиків та викликів, що впливають на стабільність і довгостроковий розвиток волонтерського руху в Україні.

З огляду на комплексний характер досліджуваного явища, реалізація окреслених напрямів передбачає застосування системи взаємопов'язаних наукових методів, що забезпечують різні рівні аналізу.

Зокрема, у межах дослідження використано метод аналізу та систематизації, який застосовується для впорядкування основних форм, напрямів і організаційних моделей волонтерської діяльності. Саме цей метод є базовим у Розділі 2, де здійснюється структуризація ключових характеристик волонтерських ініціатив та визначення їх функціонального призначення.

Порівняльний аналіз використовується для зіставлення діяльності різних волонтерських організацій, фондів і платформ (зокрема міжнародних та національних ініціатив), що дозволяє виявити відмінності в моделях управління, джерелах фінансування та ефективності реалізації проєктів. У практичному вимірі цей метод застосовується для оцінки результативності різних форматів волонтерських програм у Розділі 2 та Розділі 3.

Кейс-аналіз (метод конкретних ситуацій) застосовується для поглибленого вивчення діяльності окремих волонтерських організацій або проєктів як репрезентативних прикладів сучасного волонтерського руху. Це дозволяє не лише описати практики, але й виявити фактори їхньої ефективності або обмежень.

Для оцінки ресурсного забезпечення та масштабів діяльності використовується елементи фінансового аналізу, зокрема аналіз обсягів пожертв, грантового фінансування та структури витрат волонтерських ініціатив. Це дає змогу визначити рівень фінансової стійкості окремих проєктів та ефективність використання залучених ресурсів.

Окремо застосовується метод систематизації проблем, який полягає у групуванні основних викликів розвитку волонтерського руху за критеріями організаційного, фінансового, нормативно-правового та соціального характеру. Такий підхід використовується у Розділі 3 для формування узагальнених висновків і обґрунтування стратегічних напрямів удосконалення системи волонтерства.

Отже, поєднання зазначених методів забезпечує багаторівневий аналіз досліджуваного явища – від описового та порівняльного рівня до узагальнювально-аналітичного. Це створює цілісне методологічне підґрунтя для дослідження сучасного стану та перспектив розвитку волонтерського руху в Україні.

Нормативно-правове регулювання волонтерської діяльності в Україні у 2026 році базується на Законі «Про волонтерську діяльність» [1], що визначає її як добровільну, соціально спрямовану неприбуткову діяльність. Нормативно-правове регулювання волонтерської діяльності в Україні ґрунтується на Законі України «Про волонтерську діяльність» (із подальшими змінами та доповненнями), ухваленому Верховна Рада України [1]. Зазначений закон визначає правовий статус волонтерів, окреслює їхні права та обов'язки, а також встановлює вимоги до організацій і установ, що залучають добровольців до суспільно корисної діяльності. Документ закріплює принципи добровільності, безоплатності та соціальної спрямованості волонтерства, водночас формує правові механізми взаємодії між волонтерами, отримувачами допомоги та організаторами волонтерських програм.

Важливу складову правового забезпечення волонтерської діяльності в Україні становлять підзаконні нормативні акти, ухвалені Кабінет Міністрів України, які деталізують механізми реалізації положень базового законодавства та визначають практичні аспекти державної підтримки волонтерів.

Постанова Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2015 року № 556 «Про затвердження Порядку надання волонтерської допомоги за окремими напрямками волонтерської діяльності» спрямована на нормативне врегулювання процедур надання волонтерської допомоги у визначених сферах [3]. Документ встановлює перелік напрямів, у межах яких може здійснюватися волонтерська діяльність (зокрема соціальна підтримка, допомога постраждалим унаслідок воєнних дій, сприяння обороноздатності держави), а також окреслює вимоги до організації такої допомоги. Постанова регламентує порядок взаємодії волонтерів із державними органами та установами, визначає умови залучення добровольців,

особливості обліку наданої допомоги й необхідність документального підтвердження волонтерської діяльності. Даний нормативний акт виконує функцію процедурної рамки, що забезпечує упорядкованість волонтерських ініціатив і підвищує рівень їхньої прозорості та підзвітності.

Суттєвим елементом системи соціального захисту волонтерів є постанова Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 року № 604 «Деякі питання виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або інвалідності волонтера...» [4]. Цей акт установлює механізм призначення та виплати одноразової грошової допомоги волонтерам або членам їхніх сімей у разі загибелі чи отримання інвалідності внаслідок поранення, контузії, травми чи каліцтва, отриманих під час надання волонтерської допомоги в зоні бойових дій або в межах заходів із забезпечення національної безпеки й оборони. Постанова визначає коло осіб, які мають право на таку виплату, порядок подання документів, компетенцію уповноважених органів щодо ухвалення рішень, а також джерела фінансування відповідних компенсацій. Науково-аналітичне значення постанови № 604 полягає в тому, що вона інституціоналізує соціальні гарантії для волонтерів, фактично визнаючи підвищений рівень ризику їхньої діяльності в умовах збройного конфлікту. Запровадження механізму одноразових виплат можна розглядати як форму державного визнання суспільної значущості волонтерської праці та спробу частково компенсувати її небезпечний характер [4].

Узагальнюючи, зазначені постанови формують важливий підзаконний сегмент правового регулювання волонтерства в Україні. Постанова № 556 забезпечує процедурну впорядкованість надання волонтерської допомоги за окремими напрямками, тоді як постанова № 604 закріплює елементи соціального захисту волонтерів у разі настання тяжких наслідків їхньої діяльності. У сукупності ці акти сприяють переходу волонтерського руху від переважно неформальної практики до більш інституціоналізованої моделі, у якій добровільна допомога поєднується з державними гарантіями та правовими механізмами підтримки.

Для здійснення офіційної волонтерської діяльності, особливо у випадках, пов'язаних зі збором коштів або матеріальних ресурсів, рекомендовано включення особи до Реєстру волонтерів. Така реєстрація виконує функцію правового підтвердження статусу волонтера, підвищує рівень довіри з боку суспільства та забезпечує більшу прозорість фінансових операцій. Волонтерська діяльність реалізується на підставі договору про провадження волонтерської діяльності, який може укладатися як у письмовій, так і в усній формі, залежно від характеру та тривалості виконуваних завдань. Договірне оформлення дозволяє чітко визначити права та обов'язки сторін, а також мінімізувати правові ризики.

Окрему увагу в законодавстві приділено податковим аспектам. Кошти, що надходять на особисті рахунки волонтерів, підлягають оподаткуванню за загальною ставкою (сукупно близько 23 %), якщо вони не оформлені як офіційні благодійні внески через відповідні організації або фонди. Це положення має принципове значення для фінансової дисципліни у волонтерському середовищі та стимулює використання легальних механізмів збору пожертв.

Правові норми також регламентують участь неповнолітніх у волонтерській діяльності. Особи віком від 14 до 18 років можуть залучатися до волонтерства виключно за згодою батьків або законних представників, що спрямовано на забезпечення захисту прав дитини та запобігання можливим формам експлуатації.

До основних обов'язків волонтера належить сумлінне виконання покладених завдань, дотримання етичних і репутаційних норм, а також, у разі потреби, проходження спеціального навчання або надання медичної довідки. Такі вимоги спрямовані на підвищення якості волонтерської допомоги та безпеки як самих волонтерів, так і осіб, яким надається підтримка.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що чинна нормативно-правова база формує інституційні умови для розвитку волонтерського руху в Україні, поєднуючи принцип добровільності з механізмами правового контролю, фінансової прозорості та соціальної відповідальності. Разом із тим подальше вдосконалення законодавства залишається актуальним завданням у контексті зростаючої ролі волонтерства в суспільному житті.

Державна підтримка волонтерської діяльності в Україні формується як комплекс адміністративних, правових та інформаційних заходів, спрямованих на інституціоналізацію волонтерства та підвищення прозорості благодійної допомоги, насамперед у контексті підтримки Збройні Сили України. Важливу роль у цьому процесі відіграє цифровізація державних сервісів, що реалізується за координації Міністерство цифрової трансформації України та через платформу Дія.

Ключовим елементом державної політики у сфері волонтерства є функціонування Реєстру волонтерів, який адмініструється Державна податкова служба України. Включення фізичної особи до цього реєстру має принципове значення, оскільки дозволяє звільнити кошти, зібрані на потреби оборони держави, від оподаткування (18 % податку на доходи фізичних осіб та 1,5 % військового збору). Держава створює фінансові стимули для легального здійснення зборів і водночас забезпечує контроль за цільовим використанням ресурсів.

Процедура реєстрації волонтера істотно спрощена та може здійснюватися дистанційно – через Електронний кабінет платника податків або за допомогою застосунку Дія (за наявності відповідної технічної можливості). Для оформлення необхідно надати паспортні дані, реєстраційний номер облікової картки платника податків та відкрити окремий банківський рахунок, призначений виключно для волонтерських зборів. Такий підхід сприяє фінансовій прозорості та мінімізує ризики змішування особистих і благодійних коштів.

Окрім фіскальних механізмів, держава забезпечує правову та інформаційну підтримку волонтерів. Консультації щодо законних форм діяльності, оформлення документів і захисту прав надає Система безоплатної правничої допомоги, зокрема через спеціальну телефонну лінію. Паралельно здійснюється документальне забезпечення волонтерів, включаючи сприяння в отриманні посвідчень для безперешкодного проходження блокпостів та роботи з гуманітарними штабами, що є критично важливим у воєнних умовах.

Важливою складовою державної підтримки є розвиток інформаційної інфраструктури: створюються профільні онлайн-платформи для пошуку волонтерських проєктів і координації ініціатив, а законодавчі норми систематизують основні принципи добровільної діяльності. Сукупність зазначених заходів сприяє переходу волонтерського руху від переважно стихійної моделі до більш структурованої та підзвітної системи взаємодії між громадянами й державними інституціями.

Таблиця 1.6 - Узагальнення напрямів державної підтримки волонтерства в Україні

Напрямок підтримки	Зміст	Практичне значення
Реєстр волонтерів	Включення до реєстру ДПС	Звільнення коштів на потреби ЗСУ від оподаткування (18 % ПДФО + 1,5 % військовий збір)
Спрощена реєстрація	Оформлення через Електронний кабінет платника або Дію	Швидкий дистанційний доступ до офіційного статусу
Правова допомога	Консультації через систему безоплатної правничої допомоги	Підвищення правової обізнаності та захист прав волонтерів
Документальне забезпечення	Сприяння в отриманні посвідчень	Полегшення пересування та роботи з гуманітарними штабами
Інформаційні ресурси	Профільні платформи та нормативні роз'яснення	Координація проєктів і залучення нових учасників
Фінансова прозорість	Вимога окремого банківського рахунку	Контроль цільового використання коштів

Джерело: систематизовано автором на основі [9, 17, 27]

Наведені напрями державної підтримки волонтерства в Україні свідчать про формування системного підходу до інституціоналізації добровільної діяльності. Запровадження Реєстру волонтерів, спрощених цифрових процедур реєстрації, механізмів правової допомоги та документального супроводу створює організаційні умови для легального й ефективного здійснення волонтерської діяльності. Водночас вимоги щодо фінансової прозорості та використання окремих банківських рахунків спрямовані на підвищення довіри суспільства й забезпечення контролю за цільовим використанням коштів.

У сукупності ці інструменти демонструють перехід від переважно стихійної моделі волонтерства до більш структурованої системи, у межах якої держава не лише визнає соціальну значущість волонтерського руху, а й створює нормативні та адміністративні передумови для його сталого розвитку. Такий підхід сприяє розширенню участі громадян у суспільно корисній діяльності, підвищенню ефективності гуманітарної допомоги та зміцненню взаємодії між державними інституціями і громадянським суспільством.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ

2.1 Основні напрями та організаційні форми волонтерської діяльності

Волонтерська діяльність охоплює широкий спектр суспільно корисних практик і реалізується в різних сферах життя. Її зміст визначається актуальними потребами громади, держави або окремих соціальних груп, а організаційні форми залежать від масштабу, ресурсів і рівня координації. На практиці волонтерство поділяють за сферами впливу. Кожен напрям має свою специфіку, цільову аудиторію та типові види допомоги (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 - Основні напрями волонтерської діяльності

Напрямок	Характеристика	Приклади діяльності
Соціальний	Підтримка вразливих груп населення	допомога літнім людям, робота з дітьми-сиротами, супровід людей з інвалідністю
Медичний	Сприяння системі охорони здоров'я	донорські акції, допомога в лікарнях, психоемоційна підтримка пацієнтів
Освітній	Поширення знань і навичок	безкоштовні заняття, репетиторство, мовні клуби
Екологічний	Захист довкілля та формування екосвідомості	прибирання територій, висадка дерев, екоосвітні кампанії
Культурний	Збереження культурної спадщини та розвиток мистецтва	організація фестивалів, робота в музеях, популяризація традицій
Гуманітарний	Реагування на кризи та надзвичайні ситуації	збір допомоги, підтримка переселенців, робота в пунктах видачі
Спортивний	Підтримка масових спортивних подій	організація марафонів, супровід учасників змагань

Джерело: систематизовано автором на основі [9, 17, 27]

Прикладом є: у гуманітарному напрямі активно працюють міжнародні структури на кшталт United Nations Volunteers, а в медичному та кризовому реагуванні – International Red Cross and Red Crescent Movement. Окрім напрямів, важливо розуміти, як саме організовується волонтерська робота. Виділяють кілька базових форм (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 - Організаційні форми волонтерської діяльності

Організаційна форма	Суть	Приклад
Індивідуальне волонтерство	Самостійна допомога без формальної структури	регулярні покупки продуктів для самотнього сусіда
Групове	Робота невеликої команди	студентська ініціатива з прибирання парку
Через громадські організації	Діяльність у межах НГО або благодійних фондів	участь у програмах підтримки переселенців
Корпоративне	Волонтерство за підтримки компаній	працівники фірми разом ремонтують дитячий майданчик
Подієве	Короткострокова участь у конкретній події	допомога під час марафону або фестивалю
Онлайн-волонтерство	Дистанційна допомога через інтернет	переклади, дизайн матеріалів, консультації

Джерело: систематизовано автором на основі [9, 17, 27]

Наведені в таблиці організаційні форми волонтерської діяльності демонструють її гнучкий та багаторівневий характер. Вони охоплюють як неформальні індивідуальні ініціативи, так і структуровану участь у громадських, корпоративних та подієвих проєктах, а також дистанційні формати. Така різноманітність дозволяє залучати до волонтерства осіб з різними ресурсами, можливостями та мотивацією, забезпечуючи адаптацію діяльності до конкретних соціальних потреб. У сукупності ці форми сприяють підвищенню ефективності волонтерського руху та розширюють його потенціал як важливого інструменту розвитку громадянського суспільства.

Волонтерські організації відіграють важливу роль у вирішенні гуманітарних, соціальних, медичних, екологічних та освітніх проблем на глобальному та локальному рівнях. Їх діяльність охоплює широкий спектр напрямів і форм участі, що залежать від специфіки завдань та ресурсів організації.

Залежно від основної мети та характеру діяльності, волонтерські ініціативи можуть бути структуровані за напрямками роботи, організаційними формами залучення учасників, а також масштабом реалізації проєктів — від локальних до міжнародних програм. Це дозволяє ефективніше координувати діяльність волонтерів і забезпечувати адресність допомоги.

Узагальнена характеристика основних волонтерських організацій за напрямками діяльності та організаційними формами наведена в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 - Волонтерські організації за напрямками та організаційними формами

Назва організації	Основний напрям	Організаційна форма	Коротка характеристика
United Nations Volunteers	гуманітарний, соціальний, освітній	через міжнародну організацію / онлайн	глобальна програма ООН, що залучає волонтерів до проєктів розвитку та реагування на кризи
International Red Cross and Red Crescent Movement	медичний, гуманітарний	через громадську організацію / подієве	допомога постраждалим від конфліктів і катастроф, медична та соціальна підтримка
Médecins Sans Frontières	медичний	через НГО	міжнародна медична допомога в зонах воєн, епідемій і надзвичайних ситуацій
Habitat for Humanity	соціальний	групове / корпоративне	будівництво та ремонт житла для малозабезпечених родин
Greenpeace	екологічний	через громадську організацію	природоохоронні кампанії, кліматичний активізм
World Wide Fund for Nature	екологічний	через НГО	збереження біорізноманіття, екопросвіта
Teach For All	освітній	через організацію	підготовка волонтерів-викладачів для роботи в уразливих громадах
AIESEC	освітній, соціальний	подієве / міжнародні програми	молодіжні волонтерські обміни та проєкти лідерства
All Hands and Hearts	гуманітарний	подієве / групове	відновлення громад після стихійних лих
Be My Eyes	соціальний	онлайн-волонтерство	дистанційна допомога людям із порушеннями зору

Джерело: систематизовано автором на основі [9, 17, 27]

Представлені організації демонструють, що сучасне волонтерство функціонує переважно через структуровані громадські та міжнародні інституції, але активно поєднує різні формати: груповий, подієвий, корпоративний і онлайн. Найбільш поширеними напрямками є гуманітарний, соціальний, освітній та екологічний, що відображає глобальні виклики сьогодення. Водночас цифрові платформи (як Be My Eyes) показують тенденцію до зростання дистанційного волонтерства, що розширює доступ до участі незалежно від географічного розташування.

2.2 Характеристика діяльності провідних волонтерських організацій («Повернись живим» та Армія SOS)

«Повернись живим» [18] та «Армія SOS» [19] – провідні українські волонтерські організації, що з 2014 року забезпечують Сили оборони технікою, обладнанням та навчанням. «Повернись живим» фокусується на масштабних проєктах, тепловізорах, БПЛА та навчанні фахівців, будучи першим фондом із правом на закупівлю летальної зброї. «Армія SOS» спеціалізується на високотехнологічній допомозі: БПЛА власного виробництва, радіорозвідці та артилерійському ПЗ.

Таблиця 2.4 – Порівняння діяльності благодійних фондів «Армія SOS» та «Повернись живим»

Критерій	Повернись живим	Армія SOS
Рік заснування	2014	2014
Тип організації	Інституційний благодійний фонд	Волонтерська технологічна ініціатива
Основна мета	Комплексне підсилення обороноздатності через матеріально-технічне забезпечення та навчання	Оперативне забезпечення військових високотехнологічними рішеннями
Ключові напрями діяльності	Закупівля тепловізорів, БПЛА, автотранспорту, засобів зв'язку, захисту та розвідки	Виготовлення й передача БПЛА, радіорозвідка, РЕБ, цифровізація артилерії
Особливі повноваження	З 2022 року – дозвіл на закупівлю летальної зброї	Переважно працює у сфері не летальних та технологічних засобів
Освітній компонент	Підготовка саперів, операторів БПЛА, артилеристів, снайперів, навчання до медичній допомозі	Навчання користуванню технічними засобами та програмним забезпеченням
Технологічна складова	Інтеграція техніки у комплексні рішення для підрозділів	Акцент на розробці, адаптації та програмуванні цифрових інструментів
Масштаб діяльності	Великі централізовані закупівлі, стратегічна взаємодія з військовими структурами	Мобільна модель, фокус на точкових і спеціалізованих потребах
Характер впливу	Системний, інституційний	Оперативний, прикладний
Загальний внесок	Формування довгострокової спроможності війська	Підвищення тактичної ефективності окремих підрозділів

Джерело: систематизовано автором на основі [18, 19]

Благодійний фонд Повернись живим, заснований у 2014 році Віталій Дейнега, сформувався як одна з ключових інституцій громадянського сектору, орієнтованих на системне підсилення обороноздатності України. За період

повномасштабної війни фонд трансформувався з волонтерської ініціативи у масштабного інституційного донора для Збройні Сили України, вибудувавши модель комплексного матеріально-технічного та освітнього забезпечення війська.

Таблиця 2.5 – Загальна сума пожертв до фонду «Повернись живим», 2022–2025 рр., млн. грн.

Показник	Значення (UAH)	Значення (USD)
Загальна сума пожертв	27 011 170 506 ₴	≈ 644 798 687.47 \$
Кількість пожертв	1 620 449	—
Середня пожертва	16 669 ₴	≈ 397.91 \$

Джерело: розроблено автором на основі: [18]

Основними напрямками діяльності фонду є централізовані закупівлі тепловізійної оптики, безпілотних авіаційних комплексів, автомобільної техніки, засобів індивідуального захисту, зв'язку та розвідки. Принциповою особливістю стало отримання у 2022 році офіційного дозволу на придбання летального озброєння, що засвідчило інституційне визнання фонду як надійного партнера державного сектору. Паралельно розгорнуто освітній компонент: інструкторський склад фонду здійснює підготовку саперів, операторів БПЛА, артилеристів, снайперів, а також проводить курси з тактичної медицини. Такий підхід дозволяє поєднувати матеріальне постачання з підвищенням людського капіталу у війську, формуючи довгостроковий ефект.

Таблиця 2.6 – Загальна сума витрат та закупівель фондом «Повернись живим» за 2025 рік

Показник	Значення
Загальна сума витрат	19 278 231 802 грн
Загальна кількість закупівель	481 987 од.

Джерело: розроблено автором на основі: [18]

За підсумками 2025 року діяльність фонду «Повернись живим» демонструє значний масштаб фінансових операцій і високу інтенсивність закупівель. Загальна сума витрат становила 19 278 231 802 грн, що свідчить про потужний рівень залучених і спрямованих ресурсів на потреби оборонного сектору та підтримку відповідних програм.

Водночас за рік було здійснено 481 987 закупівель, що вказує на системний і безперервний характер постачання. У середньому одна закупівля припадала

приблизно на 40 тисяч гривень, що може свідчити про переважання як дрібніших оперативних закупівель, так і більш точкових забезпечувальних витрат.

Таблиця 2.7 – Розподіл за напрямками

Напрямок	Частка
Зброя та військова техніка	50.8%
FPV та бомбардувальники	12.5%
Аеророзвідка	10.3%
Протиповітряна оборона	7.4%
Транспорт та обслуговування	4.8%
Зв'язок та управління	4.3%

Джерело: розроблено автором на основі: [18]

Структура витрат за напрямками показує чітку концентрацію фінансування на найбільш критичних для обороноздатності сферах. Найбільша частка припадає на закупівлю зброї та військової техніки — 50,8%, що свідчить про пріоритет прямого посилення бойових спроможностей.

Помітну частину ресурсів спрямовано на FPV та бомбардувальники (12,5%) і аеророзвідку (10,3%), що відображає зростаючу роль безпілотних систем у сучасних бойових діях. Також значущим є фінансування протиповітряної оборони (7,4%), яке підкреслює важливість захисту від повітряних загроз.

Менші, але стабільні частки припадають на транспорт та обслуговування (4,8%) і системи зв'язку та управління (4,3%), що забезпечують функціональну підтримку та координацію військових підрозділів.

Розподіл витрат за проектами свідчить про значну концентрацію ресурсів поза межами одного ключового напрямку. Проект «Дронопад» становить 6,2% загального фінансування, що вказує на його наявність як окремого цільового ініціативного напрямку, однак без домінуючої ролі у структурі витрат.

Переважає частка — 93,8% — припадає на інші проекти, що відображає широкий спектр паралельних програм і закупівель, які не входять до вузько визначеної категорії «Дронопад». Це може свідчити про диверсифікацію діяльності фонду та орієнтацію на одночасну реалізацію великої кількості різнопланових завдань.

Наведені дані за 2022–2025 роки відображають значний обсяг залученої допомоги та високу активність передач у межах взаємодії з фондом «Повернись живим». Загальна сума допомоги становить 10 974 175 763 грн, що свідчить про стабільну підтримку з боку донорів упродовж усього періоду.

За цей час було здійснено 314 699 передач, що характеризує процес надходження допомоги як регулярний і масовий. У середньому одна передача становила близько 34,9 тис. грн, що вказує на поєднання як невеликих внесків, так і більш вагомих фінансових надходжень.

Таблиця 2.8 – Розподіл за напрямками переданої допомоги армії до фонду «Повернись живим», 2022–2025 рр., млн. грн.

Напрямок	Частка
Зброя та військова техніка	38,9%
FPV та бомбардувальники	17,7%
Аеророзвідка	15,7%
Протиповітряна оборона	6,5%
Транспорт та обслуговування	6,0%
Зв'язок та управління	3,8%

Джерело: розроблено автором на основі: [18]

Розподіл переданої допомоги за напрямками у 2022–2025 роках свідчить про чітко виражену пріоритетність забезпечення бойових спроможностей. Найбільша частка припадає на зброю та військову техніку — 38,9%, що вказує на фокус на базових потребах армії у засобах ураження та оснащенні.

Важливу роль також відіграють сучасні технологічні сегменти: FPV та бомбардувальники (17,7%) і аеророзвідка (15,7%). Сукупно ці напрями формують понад третину всіх ресурсів і підкреслюють зростаюче значення безпілотних систем у веденні бойових дій. Менші, але стабільні частки припадають на протиповітряну оборону (6,5%), транспорт та обслуговування (6,0%) і системи зв'язку та управління (3,8%). Вони забезпечують підтримку, мобільність і координацію підрозділів, доповнюючи основні ударні та технологічні напрямки.

Таблиця 2.9 – Розподіл за проектами переданої допомоги армії до фонду «Повернись живим», 2022–2025 рр., млн. грн.

Проект	Частка
Дронопад	10,6%
Ребнемо так Ребнемо	2,6%
Нам тут жити 2,0	1,0%
Інші	85,8%

Джерело: розроблено автором на основі: [18]

Структура розподілу переданої допомоги за проектами у 2022–2025 роках свідчить про домінування широкого спектра ініціатив, які об'єднані в категорію «Інші» — 85,8%. Це вказує на те, що основний обсяг ресурсів спрямовувався на різнопланові програми підтримки, які не виділяються в окремі великі проекти, але формують основу загальної діяльності фонду.

Серед конкретизованих напрямів найбільшу частку має проект «Дронопад» — 10,6%, що підкреслює його відносну вагомість у структурі допомоги та орієнтацію на посилення технологічних можливостей підрозділів. Значно менші частки припадають на «Ребнемо так» (2,6%) та «Нам тут жити 2,0» (1,0%), що свідчить про їх більш вузькоспеціалізований або точковий характер.

У цілому така структура демонструє, що діяльність Повернись живим залишається диверсифікованою: невелика кількість проектів формує помітні, але не домінуючі частки, тоді як основний обсяг допомоги реалізується через широку сукупність інших ініціатив. Це вказує на гнучку модель розподілу ресурсів, яка дозволяє одночасно підтримувати як масштабні програми, так і локальні потреби.

У той самий період волонтерська організація Армія SOS, що також виникла у 2014 році, сконцентрувалася на впровадженні високотехнологічних рішень для потреб фронту. Її діяльність охоплює розробку та передачу безпілотних літальних апаратів, постачання обладнання для радіорозвідки та радіоелектронної боротьби, а також цифровізацію артилерійських підрозділів шляхом закупівлі й програмування планшетів зі спеціалізованим програмним забезпеченням.

Таблиця 2.10 - Основні напрями діяльності волонтерської організації «Армія SOS» (2014–2018 рр.)

Напрямок діяльності	Період реалізації	Зміст робіт	Кількісні та якісні результати
Виготовлення БПЛА та аеророзвідка	з 2014	Закупівля мультикоптерів, розробка власних моделей літаків-безпілотників, формування польотних груп (пілот + штурман), постійне чергування на фронті	До липня 2015 – ~50 апаратів, до березня 2016 – понад 100; 40 передано військовим; 4 польотні групи; до 60–70 артилерійських цілей на добу під час боїв за Дебальцеве
Цифровізація артилерії	з липня 2014	Закупівля та програмування планшетів, встановлення карт місцевості та спеціалізованого ПЗ для артилерійських розрахунків і зв'язку, навчання військових	Станом на січень 2016 – понад 2000 планшетів; на березень 2017 – близько 8000 одиниць; значне прискорення бойової роботи артилерійських підрозділів
Матеріально-технічне забезпечення	з 2014	Постачання бронежилетів, засобів зв'язку, приладів нічного бачення, тепловізорів, форми, медикаментів, генераторів, автотранспорту та ремонт техніки	Уже в перші місяці: сотні бронежилетів і радіостанцій; до 2016 року – близько 100 транспортних засобів; у 2015 році – понад 100 сканерів ефіру
Радіорозвідка та РЕБ	з 2014	Забезпечення військових глушиниками, радіо розвідувальним обладнанням (за активної участі закордонних осередків)	Системне постачання спеціалізованої апаратури для передової
Гуманітарна та морально-психологічна підтримка	з 2014	Передача листів і малюнків дітям, організація концертів на фронті, виготовлення сухих пайків	Підтримка бойового духу військовослужбовців
Інфраструктурні ініціативи	2014	Організація буріння водної свердловини на стратегічній висоті Карачун	Забезпечення водопостачання військових позицій
Підтримка родин військових	з 2014	Співпраця з проектом «Діти героїв України», міжнародні збори одягу та іграшок	Допомога сім'ям загиблих і поранених
Просвітницька діяльність	2015–2016	Проведення виставки «На лінії вогню» у різних містах України	Формування суспільного розуміння війни та ролі волонтерства
Технологічний розвиток	2014–2018	Участь у створенні компанії UA.RPA; розробка програмного комплексу «Кропива»	У 2018 році ПЗ безкоштовно передано на службу ЗСУ
Фандрейзинг та міжнародна співпраця	постійно	Безготівкові пожертви, аукціони, збори в супермаркетах, діяльність закордонних осередків (США, Канада, Іспанія)	Залучення десятків тисяч доларів на техніку та транспорт; регулярна публічна звітність

Джерело: систематизовано автором на основі [19]

Порівняльний аналіз демонструє різні, але взаємодоповнювальні організаційні моделі. «Повернись живим» функціонує як масштабована інституція з акцентом на великі закупівлі, навчальні програми та стратегічну взаємодію з державними структурами. Натомість «Армія SOS» діє у форматі мобільної технологічної платформи, оперативно закриваючи вузькоспеціалізовані потреби – насамперед у сферах БПЛА, артилерії та зв'язку.

У сукупності діяльність обох організацій ілюструє еволюцію українського волонтерського руху від фрагментарної допомоги до системного оборонного менеджменту. Їхній внесок має не лише тактичне, а й стратегічне значення, оскільки сприяє підвищенню бойової спроможності підрозділів та формуванню стійкої екосистеми громадянської підтримки сектору безпеки.

2.3 Оцінка ефективності та проблемні аспекти функціонування волонтерського руху

Ефективність волонтерського руху визначається не лише кількістю залучених учасників чи обсягами наданої допомоги, а й сталістю результатів, рівнем організації та реальним соціальним впливом. В умовах війни волонтерство розглядається як важливий елемент громадянського суспільства, що доповнює діяльність державних інституцій.

Практика міжнародних організацій, зокрема United Nations Volunteers та International Red Cross and Red Crescent Movement, показує: найбільш результативними є ті ініціативи, де поєднуються чітка координація, підготовка волонтерів і системна оцінка результатів.

Для комплексного аналізу зазвичай застосовують сукупність кількісних і якісних показників. Основні критерії оцінки ефективності волонтерської діяльності наведено у табл. 2.13

Таблиця 2.11 - Основні критерії оцінки ефективності волонтерської діяльності

Критерій	Зміст
Соціальний вплив	реальні зміни в житті цільових груп (покращення умов, доступу до послуг)
Масштаб охоплення	кількість бенефіціарів та залучених волонтерів
Стійкість результатів	довготривалий ефект після завершення проєктів
Організаційна спроможність	наявність координації, навчання, звітності
Рівень залученості	регулярність участі волонтерів
Прозорість	відкритість інформації про діяльність та ресурси

Джерело: систематизовано автором на основі [9, 17, 27]

Загальносвітові дані свідчать про те, що волонтерство має великий масштаб:

- За оцінками, 100 мільйонів людей у світі щороку беруть участь у волонтерській діяльності, а внесок цієї діяльності складає 4–8 % світового ВВП в окремих країнах.

- За новими оцінками unv.org, 34,5 % людей працездатного віку у світі волонтерять щомісяця, причому безпосередня (не через організації) допомога становить 25 %, а через організації – 11,7 % [9, 17, 27].

- Програма United Nations Volunteers у 2024 році залучила 14 631 волонтера, що на 77 % більше, ніж до пандемії у 2019 році, і на 14 %, ніж у 2023 році [46].

Ці дані показують, що волонтерство не є маргінальним явищем: воно охоплює значну частину населення та постійно зростає.

В Україні волонтерство стало масовим явищем після початку повномасштабного вторгнення:

- 71 % українців долучалися до допомоги армії, переселенцям чи постраждалим від війни (опитування УНІАН 2024) [16].

- За даними дослідження Української волонтерської служби, 36 % українців були волонтерами кілька разів, а 26 % займалися волонтерством регулярно; лише 27 % не брали участі у волонтерській діяльності [20].

- За оцінками ua.news, у 2025 році в Україні було 11 792 офіційно зареєстровані волонтери – найвищий показник від початку війни [21].

– Соціологічні дані lb.ua також показують високий рівень довіри до волонтерів: 81 % українців заявили, що довіряють волонтерським ініціативам [23].

В Україні волонтерські зусилля мобілізували великий суспільний ресурс - масштабна участь людей у добровільній допомозі – половини дорослих громадян активно долучалися до волонтерської та благодійної діяльності.

Соціальний капітал та довіра - високий рівень довіри до волонтерів сприяє зміцненню соціальної солідарності та співпраці у громаді.

Фінансові внески - Хоч волонтерство часто не вимірюється грошима, значні фінансові надходження йдуть саме завдяки активній участі громадян, наприклад у благодійних фондах (економічний ефект понад мільярди гривень у рамках 2025 року).

Таблиця 2.12 – Показники ефективності волонтерського руху в Україні

Показник	Значення / Вплив	Коментар
Частка дорослих, що волонтерять у світі	≈ 34,5 % щомісяця	Велика частина практик відбувається неформально [ilostat.ilo.org].
Ріст волонтерських програм ООН	+77 % порівняно з 2019	Показник зростання масштабів організованого волонтерства [unv.org].
Частка українців у волонтерстві	до 74 % після початку війни	Активне залучення у кризовий період [The power of volunteering that unites Ukraine].
Рівень довіри українців до волонтерів	81 %	Позитивний соціальний сигнал [lb.ua].
Офіційні волонтери в Україні	11 792	Максимальний зареєстрований показник у 2025 році [ua.news].
Епізодичне волонтерство	~36 %	Більшість займаються волонтерством нерегулярно [УНІАН].

Джерело: систематизовано автором на основі [18-24]

Емпіричні дані показують, що волонтерський рух є одним з найбільш масових і значущих громадських явищ у світі та в Україні зокрема. Він має вимірюваний соціальний вплив, високі показники довіри населення та здатність мобілізувати великі ресурси. Однак ефективність цього руху обмежена нестабільністю участі, недостатньою координацією та труднощами системного оцінювання результатів, особливо у кризових умовах. Ці виклики є важливими при плануванні політик підтримки волонтерства у довгостроковій перспективі.

Таблиця 2.13 – Проблемні аспекти волонтерського руху

Проблемний аспект	Сутність	Наслідки
Труднощі з утриманням волонтерів	високий оборот, слабка мотивація	додаткові витрати на навчання, нестабільність
Емоційне навантаження	ризик вигорання	підвищена відмова від участі
Недостатня правова підтримка	неврегульовані механізми	адміністративні ризики
Нестача навчання	слабкі навички	зниження якості допомоги
Інформаційні бар'єри	невизначені ролі	низька ефективність
Недостатній ресурсний потенціал	нестабільне фінансування	обмежені можливості діяльності

Джерело: систематизовано автором на основі [9, 17, 27]

Функціонування волонтерського руху, попри його значний соціальний потенціал, супроводжується низкою системних проблем, що безпосередньо впливають на ефективність і сталість допомоги. Одним із ключових викликів залишається нестабільність участі волонтерів: значна частина осіб долучається до діяльності епізодично, що ускладнює довгострокове планування проєктів і потребує постійного залучення нових учасників. Така ситуація характерна як для локальних ініціатив, так і для великих міжнародних програм, зокрема в межах United Nations Volunteers, де фіксується регулярна потреба в оновленні кадрового складу через плинність добровольців.

Суттєвим проблемним аспектом є емоційне вигорання, особливо серед волонтерів, задіяних у гуманітарних і кризових напрямках. Робота з постраждалими від воєнних дій, внутрішньо переміщеними особами або тяжкохворими людьми супроводжується високим психоемоційним навантаженням, що призводить до зниження мотивації та дострокового припинення участі. Подібні явища систематично відзначаються в структурах International Red Cross and Red Crescent Movement, де частина волонтерів після кількох місяців інтенсивної роботи потребує психологічної підтримки або перерви в діяльності.

Окремою проблемою виступає обмежена організаційна спроможність багатьох волонтерських ініціатив. У практиці часто спостерігається дефіцит професійного менеджменту, недостатня координація між організаціями та дублювання зусиль. Наприклад, у гуманітарних центрах різні групи можуть

паралельно збирати однакові набори допомоги, тоді як інші критично важливі потреби (медичні засоби, психологічна підтримка) залишаються частково незакритими. Це свідчить про нестачу єдиних інформаційних платформ і механізмів узгодження дій.

Важливим обмеженням є також нерівномірний рівень підготовки волонтерів. У багатьох випадках діяльність ґрунтується переважно на ентузіазмі, без системного навчання, що знижує якість допомоги та підвищує ризики помилкових рішень, особливо у сферах першої психологічної підтримки або соціального супроводу. Так, волонтери, які не мають базових навичок кризової комунікації, можуть несвідомо погіршити стан людини, що перебуває у стресі.

Не менш значущою є проблема ресурсного забезпечення. Волонтерські організації часто залежать від нестабільних пожертв і не мають гарантованого фінансування, що обмежує можливості масштабування програм, закупівлі обладнання, організації логістики та страхування учасників. У практичному вимірі це проявляється, наприклад, у неможливості забезпечити регулярний виїзд мобільних команд у віддалені громади через нестачу транспорту або пального.

У національному контексті додатковим чинником виступає правова та інституційна невизначеність. Попри формальне визнання ролі волонтерів, механізми їхнього соціального захисту, компенсації витрат і взаємодії з державними структурами залишаються недостатньо врегульованими. Це створює адміністративні ризики та знижує привабливість довготривалої участі, особливо для фахівців, які могли б долучатися на професійній основі.

Тож, проблемні аспекти функціонування волонтерського руху мають комплексний характер і охоплюють кадрові, психологічні, організаційні, ресурсні та правові виміри. Їх наявність не нівелює значущості волонтерства, проте свідчить про необхідність переходу від переважно стихійної моделі до більш системної: із розвитком координаційних механізмів, програм підготовки та підтримки волонтерів, а також посиленням інституційної взаємодії. Лише за таких умов волонтерський рух здатний зберігати високу ефективність у довгостроковій

перспективі та виконувати роль стабільного елементу громадянського суспільства.

З метою узагальнення сильних і слабких сторін, а також зовнішніх можливостей і загроз подальшого розвитку волонтерського руху в Україні доцільно розглянути SWOT-аналіз (таблиця 2.16).

Таблиця 2.14 - SWOT-аналіз розвитку волонтерського руху в Україні

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
Високий рівень громадянської активності населення	Фрагментарність координації між волонтерськими організаціями
Сформована культура взаємодопомоги та солідарності	Нерівномірний розвиток волонтерства між регіонами
Потужні волонтерські та благодійні ініціативи	Відсутність єдиної цифрової платформи координації
Швидка мобілізація ресурсів через цифрові канали	Обмежена прозорість частини ініціатив
Міжнародна підтримка волонтерських проєктів	Недостатня системна державна підтримка на місцях
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
Інтеграція волонтерства в освітні та державні програми	Високе навантаження через тривалу воєнну ситуацію
Розвиток цифрових платформ координації волонтерів	Ризики вигорання волонтерів
Розширення міжнародного грантового фінансування	Можливі випадки шахрайства у благодійній сфері
Залучення молоді через освіту та соціальні проєкти	Економічна нестабільність і скорочення донорської допомоги
Посилення інституціоналізації волонтерства	Інформаційні атаки та дезінформація

SWOT-аналіз демонструє, що волонтерський рух в Україні має значний внутрішній потенціал для подальшого розвитку, який базується на високій громадянській активності населення, сформованій культурі взаємодопомоги та підтримці з боку міжнародних партнерів. Водночас наявні організаційні та інституційні слабкі сторони, зокрема фрагментарність координації та нерівномірність розвитку між регіонами, обмежують його ефективність.

Зовнішнє середовище водночас створює як нові можливості (цифровізація, інтеграція в освітні програми, розширення грантового фінансування), так і суттєві загрози, пов'язані з воєнними умовами, економічною нестабільністю та ризиками зниження мотивації учасників.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ

3.1 Державна підтримка та нормативно-правове регулювання волонтерської діяльності

Ухвалення Державної цільової соціальної програми розвитку волонтерської діяльності в Україні до 2030 року стало важливим етапом формування цілісної державної політики у сфері волонтерства. Її поява є результатом послідовної співпраці органів влади та громадянського суспільства, зокрема Міністерства соціальної політики України та Національної соціальної сервісної служби.

Передумови розробки програми формувалися поступово. Ще у 2023 році експерти ЦЕДЕМ визначили ключову проблему – відсутність системного державного документа, який би регулював та підтримував розвиток волонтерства. У 2024 році розпочалася підготовка концепції, що супроводжувалася серією експертних обговорень із залученням представників держави та громадських організацій. У 2025 році уряд схвалив концептуальні засади, а після доопрацювання та широких консультацій у 2026 році було затверджено саму Програму.

Документ передбачає комплексний підхід до розвитку волонтерського руху через шість ключових напрямів. Серед них – державне визнання та підтримка організацій, що залучають волонтерів, а також визнання волонтерського досвіду, зокрема через створення інформаційно-аналітичних платформ для підтвердження досягнень і обміну практиками. Окрему увагу приділено залученню дітей та молоді до волонтерської діяльності, що формує довгострокову культуру громадянської активності.

Важливим напрямом є вдосконалення законодавчого регулювання, яке передбачає спрощення залучення іноземних волонтерів, посилення соціального захисту волонтерів, зокрема тих, хто постраждав унаслідок воєнних дій, а також

розвиток механізмів страхування та корпоративного волонтерства. Також програма орієнтована на підтримку розвитку волонтерства на місцевому рівні через впровадження відповідних програм у громадах, підвищення кваліфікації посадових осіб і забезпечення принципів безбар'єрності. Окремий блок стосується системного моніторингу, проведення щорічних досліджень і розвитку міжнародного співробітництва у цій сфері.

Водночас ефективність реалізації Програми значною мірою залежатиме від рівня її фінансування та практичного впровадження. Без належного ресурсного забезпечення навіть найпрогресивніші положення можуть залишитися декларативними.

Таблиця 3.1 - Основні напрями державної підтримки та нормативно-правового регулювання волонтерської діяльності

Напрямок державної підтримки	Зміст заходів	Орієнтовні показники ефективності (індикатори)
Фінансове забезпечення	Державні та місцеві програми фінансування, гранти, співфінансування проєктів	Частка фінансування волонтерських програм у бюджеті (рекомендовано 0,5–2% соціальних витрат); кількість профінансованих проєктів щороку
Правовий захист волонтерів	Страхування, компенсації, уточнення правового статусу	100% зареєстрованих волонтерів, охоплених системою страхування; кількість нормативних змін (щонайменше 3–5 законодавчих актів)
Спрощення процедур	Реєстрація, залучення іноземних волонтерів, гуманітарна допомога	Скорочення часу реєстрації організацій до 3–5 днів; зменшення адміністративних процедур на 30–50%
Інституційна координація	Єдина платформа обліку та взаємодії	Створення 1 національної цифрової платформи; охоплення не менше 70% волонтерських організацій
Визнання волонтерського досвіду	Сертифікація, облік, мотиваційні механізми	Запровадження національного реєстру волонтерського досвіду; охоплення 40–60% активних волонтерів
Розвиток на місцевому рівні	Програми громад, навчання посадових осіб	60–80% громад із власними програмами розвитку волонтерства; щорічне навчання не менше 1 000 посадових осіб
Залучення молоді та бізнесу	Освітні програми, корпоративне волонтерство	30–50% молоді залучено до волонтерських активностей; не менше 500 компаній із програмами корпоративного волонтерства

Джерело: [2]

Саме тому важливою складовою є активне залучення громадських організацій до реалізації заходів та постійна взаємодія між державою і сектором

волонтерства, адже саме на цьому етапі формується реальна дієвість державної політики у цій сфері.

За даними таблиці простежується формування системної моделі державної підтримки волонтерської діяльності з чіткими кількісними орієнтирами. Найбільш ресурсомістким напрямом є фінансове забезпечення, де передбачено фінансування на рівні 0,5–2% соціальних бюджетних витрат та щорічне підтримання певної кількості проєктів, що формує базу сталого розвитку сектору.

У сфері правового захисту заплановано досягнення 100% охоплення зареєстрованих волонтерів системою страхування, а також впровадження 3–5 ключових нормативно-правових актів, що свідчить про пріоритет інституційного закріплення статусу волонтерів.

Напрямок спрощення процедур передбачає суттєве підвищення ефективності адміністрування: скорочення часу реєстрації до 3–5 днів і зменшення адміністративного навантаження на 30–50%, що прямо впливає на швидкість реалізації волонтерських ініціатив.

Інституційна координація орієнтована на створення однієї національної цифрової платформи з охопленням щонайменше 70% організацій, що забезпечує централізацію та прозорість процесів.

У напрямі визнання волонтерського досвіду планується охоплення 40–60% активних волонтерів через національний реєстр, що формує мотиваційну основу участі.

Розвиток на місцевому рівні передбачає залучення 60–80% громад до власних програм та щорічне навчання щонайменше 1 000 посадових осіб, що підсилює регіональну спроможність системи.

Залучення молоді та бізнесу визначається показниками 30–50% молоді, охопленої волонтерством, та участю не менше 500 компаній у програмах корпоративного волонтерства, що формує довгострокову соціальну базу сектору.

У цілому наведені показники свідчать про перехід до кількісно вимірюваної, структурованої державної політики у сфері волонтерства, де кожен напрям має конкретні індикатори ефективності та очікувані результати.

3.2 Освітні програми та механізми популяризації волонтерства серед молоді

Важливим напрямом розвитку волонтерського руху в Україні є формування мотивації до суспільно корисної діяльності серед молоді через освітні програми та інтеграцію волонтерських практик у шкільне середовище.

Таблиця 3.2 – Освітні програми з волонтерства

Назва програми	Опис
«Шкільний урок волонтерства» [20]	Освітня програма для учнів середньої та старшої школи, що має на меті формування розуміння волонтерства та практичних навичок участі у громадських ініціативах, з готовими матеріалами для вчителів.
Освітня програма «Школа волонтерів 11.0» [17]	Курси для молодих волонтерів, що включають теми етики, мотивації, взаємодії з вразливими групами, командної роботи та юридичних аспектів; передбачає практичну участь у проєктах.
Гурток «Юний волонтер» [36]	Шкільна програма гуртка, що інтегрує волонтерські практики з навчальними предметами та розвиває в учнів навички організації та реалізації проєктів у громаді.
Міжнародні волонтерські освітні програми (Eurodesk / Європейський корпус солідарності) [15]	Європейські молодіжні програми з волонтерськими проєктами у різних сферах (екологія, інклюзія, робота з громадами), що включають навчальні компоненти та міжнародний обмін.

Джерело: систематизовано автором на основі [15, 17, 20, 36]

У цьому контексті показовим є спільний проєкт, ініційований Українська Волонтерська Служба разом із Рух Олександра Педана JuniorS за підтримки ЮНІСЕФ в Україні, Міністерство освіти і науки України та Міністерство молоді та спорту України. Метою цієї ініціативи є підвищення рівня обізнаності підлітків щодо значущості волонтерської діяльності та створення умов для їхнього практичного залучення до громадських ініціатив.

Ключовим елементом проєкту стала програма «Шкільний урок волонтерства», яка передбачає проведення спеціалізованих занять у закладах загальної середньої освіти. У межах цих занять учні отримують базові знання про волонтерство, ознайомлюються з прикладами громадської активності та опановують інструменти, що дозволяють долучатися до волонтерського руху на локальному рівні. Освітній компонент поєднується з практичними вправами,

спрямованими на розвиток соціальної відповідальності, лідерських якостей і навичок командної роботи.

Особливістю програми є міждисциплінарний підхід, у межах якого до навчального процесу інтегруються елементи фізичної активності та психологічної підтримки. Така модель, запропонована командою JuniorS, базується на розумінні волонтерства як діяльності, що потребує не лише соціальної мотивації, а й належного психофізичного ресурсу учасників. Відповідно, у межах уроків використовуються рухові та ігрові методики, покликані сприяти емоційному розвантаженню та формуванню навичок саморегуляції.

Актуальність подібних освітніх ініціатив підтверджується емпіричними даними. За результатами опитувань платформи U-Report Ukraine, з початку 2022 року понад 43 % опитаних школярів уже долучилися до активної допомоги, а близько 90 % підлітків висловили готовність бути корисними для країни, зокрема через волонтерську діяльність. Це свідчить про високий рівень потенційної громадянської активності молоді та потребу в інституційних механізмах її підтримки й спрямування.

Проект орієнтований не лише на формування первинної мотивації, а й на розвиток упевненості, лідерських компетентностей і психоемоційної стійкості підлітків. Для забезпечення масштабування ініціативи передбачено створення методичних матеріалів для педагогів, зокрема посібників, планів занять, презентацій і роздаткових матеріалів, що дозволяє проводити уроки як в очному, так і в дистанційному форматі. Додатково школи можуть залучати професійних тренерів Української Волонтерської Служби, а також громадських діячів і практикуючих волонтерів.

Загальнонаціональне охоплення проєкту, включно з можливістю онлайн-участі для підлітків, які тимчасово перебувають за кордоном, свідчить про прагнення забезпечити рівний доступ до волонтерської освіти незалежно від територіального розташування учнів. У сукупності такі освітні програми можна розглядати як інструмент формування довгострокового людського капіталу волонтерського руху, оскільки вони сприяють ранньому залученню молоді до

громадської діяльності, розвитку соціальної відповідальності та зміцненню громадянської ідентичності.

3.3 Інноваційні підходи до розвитку волонтерства: цифровізація та міжнародна інтеграція

Інноваційний розвиток волонтерського руху в сучасних умовах ґрунтується на поєднанні цифрової трансформації та міжнародної інтеграції. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій істотно змінює традиційні моделі організації волонтерської діяльності, забезпечуючи підвищення оперативності реагування, прозорості використання ресурсів і ефективності координації між учасниками. Паралельно розширюється міжнародна співпраця, що створює можливості для залучення зовнішніх фінансових і людських ресурсів та масштабування соціальних ініціатив.

Таблиця 3.3 - Узагальнення інноваційних напрямів розвитку волонтерства

Напрямок	Інструменти / форми реалізації	Зміст	Практичний ефект
Цифрові платформи та мобільні застосунки	Онлайн-сервіси координації	Пошук потреб і волонтерів у реальному часі	Підвищення швидкості реагування та узгодженості дій
Штучний інтелект і Big Data	Аналітичні системи	Прогнозування запитів громад, оптимізація розподілу ресурсів	Рациональніше використання допомоги
Блокчейн-технології	Децентралізовані реєстри	Прозора фінансова звітність	Зростання довіри донорів і суспільства
Віртуальне волонтерство	Дистанційна участь	Онлайн-переклади, IT-підтримка, навчання	Розширення географії залучення
Глобальні партнерства	Міжнародні фонди та платформи	Обмін досвідом і ресурсами	Масштабування проєктів
Онлайн-фандрайзинг	Міжнародні платіжні сервіси	Збір коштів за межами країни	Диверсифікація джерел фінансування

Джерело: систематизовано автором на основі [9, 17, 27]

Цифровізація волонтерства проявляється насамперед у використанні спеціалізованих платформ і мобільних застосунків для швидкого пошуку потреб, координації волонтерів і розподілу допомоги. Додатково впроваджуються

інструменти штучного інтелекту та аналізу великих масивів даних (Big Data), які дозволяють у режимі реального часу оцінювати запити громад і оптимізувати логістику гуманітарної підтримки. Блокчейн-технології застосовуються для підвищення фінансової прозорості, зокрема шляхом фіксації транзакцій і формування відкритої звітності щодо використання благодійних коштів. Важливим напрямом є також розвиток віртуального волонтерства, що передбачає дистанційну участь у проєктах (перекладацька діяльність, IT-підтримка, онлайн-навчання), істотно розширюючи коло потенційних учасників незалежно від їхнього місця перебування.

Поряд із цифровими інструментами вагомого значення набуває міжнародна інтеграція волонтерських ініціатив. Вона реалізується через участь у глобальних мережах, партнерство з іноземними фондами та організаціями, а також залучення міжнародних волонтерів до проєктів в Україні. Показовим прикладом є платформа UNITED24, яка акумулює ресурси з різних країн для підтримки гуманітарних, медичних та відновлювальних програм.

Таблиця 3.4 - Характеристика платформи UNITED24 як інструменту міжнародної підтримки волонтерських та гуманітарних ініціатив

Параметр	Характеристика
Назва платформи	UNITED24
Рік заснування	2022
Ініціатор	Президент України
Мета створення	Консолідація міжнародної фінансової підтримки для допомоги Україні в умовах воєнної агресії
Основні напрями фінансування	Оборона та розмінування; медична допомога; відбудова інфраструктури; гуманітарні потреби
Джерела надходжень	Добровільні внески фізичних і юридичних осіб з різних країн світу; міжнародні партнери; благодійні кампанії
Інструменти прозорості	Публічна звітність про зібрані кошти та їх використання; регулярне інформування про реалізовані проєкти
Механізм роботи	Онлайн-платформа для донатів із можливістю обрання конкретного напрямку підтримки
Міжнародна інтеграція	Співпраця з глобальними амбасадорами, фондами, бізнесом та іноземними урядами
Практичне значення	Централізований і прозорий механізм збору коштів; підвищення довіри донорів; масштабування гуманітарних та відновлювальних проєктів

Джерело: систематизовано автором на основі [9, 17, 27]

Платформа UNITED24 є прикладом цифрового інструменту міжнародної інтеграції волонтерських і гуманітарних ініціатив. Вона поєднує механізми онлайн-фандрайзингу, прозорої звітності та глобальної комунікації, що дозволяє акумулювати значні ресурси для реалізації масштабних проєктів. Функціонування такої платформи демонструє трансформацію волонтерства у високотехнологічну систему міжнародної солідарності, здатну оперативно реагувати на кризові виклики.

Окремим напрямом виступає онлайн-фандрайзинг, що забезпечує доступ до світових фінансових інструментів і спрощує процедури збору коштів.

Таблиця 3.5 - Онлайн-фандрайзинг як механізм залучення ресурсів для волонтерської діяльності

Платформа	Тип платформи	Основне призначення	Характер залучення коштів	Практичне значення для волонтерства
UNITED24	Національна державна платформа	Централізований збір коштів на оборону, медицину та відбудову	Міжнародні донати з вибором напряму підтримки	Забезпечує високу прозорість, довіру донорів і масштабування гуманітарних проєктів
GoFundMe	Міжнародна краудфандингова платформа	Індивідуальні та групові збори	Прямі пожертви на конкретні кампанії	Дозволяє швидко запускати локальні волонтерські збори та охоплювати глобальну аудиторію
Patreon	Платформа регулярної підтримки	Підписка на проєкти та ініціативи	Щомісячні внески	Формує стабільні джерела фінансування для довготривалих волонтерських програм
Donorbox	Благодійний онлайн-сервіс	Збір пожертв для НГО	Разові та регулярні платежі	Підтримує фінансову сталість громадських організацій
PayPal	Платіжна система	Міжнародні перекази коштів	Миттєві транзакції	Спрощує транснаціональні пожертви та знижує бар'єри участі донорів
Facebook Fundraisers	Соціальна платформа зі збору коштів	Кампанії через соцмережі	Донати через особисті сторінки	Поєднує фандрайзинг із соціальною комунікацією та вірусним поширенням

Джерело: систематизовано автором на основі [9, 17, 27]

Онлайн-фандрайзинг виступає ключовим інструментом цифрової трансформації волонтерського руху, забезпечуючи швидкий доступ до міжнародних фінансових ресурсів і значно розширюючи коло потенційних донорів. Використання глобальних платформ дозволяє поєднувати разові благодійні внески зі стабільними моделями регулярної підтримки, що підвищує фінансову стійкість волонтерських ініціатив. Крім того, інтеграція платіжних сервісів і соціальних мереж сприяє зростанню прозорості, підзвітності та суспільної довіри, перетворюючи онлайн-фандрайзинг на системоутворювальний елемент сучасного волонтерства.

У сукупності цифровізація та міжнародна інтеграція трансформують волонтерство з переважно локальної діяльності у багаторівневу мережеву систему, здатну ефективно функціонувати в умовах кризових викликів. Така модель сприяє не лише підвищенню результативності допомоги, а й зміцненню психологічної стійкості волонтерів завдяки кращій організації процесів і розподілу навантаження.

Авторські рекомендації щодо розвитку волонтерського руху в Україні

Аналіз сучасного стану волонтерського руху в Україні свідчить, що попри високий рівень громадянської активності та наявність міжнародних і державних ініціатив, система підтримки волонтерства залишається фрагментарною. Значна частина проєктів реалізується точково, без довгострокової координації між державними органами, освітніми закладами та громадським сектором. У зв'язку з цим доцільним є впровадження низки комплексних заходів.

По-перше, Міністерству освіти і науки України доцільно запровадити обов'язковий модуль «Основи волонтерської діяльності та громадянської участі» у старшій школі (10–11 класи). Такий курс має бути не теоретичним, а практично орієнтованим і передбачати участь учнів у реальних соціальних ініціативах. Очікуваний ефект – формування щорічно близько 400–500 тис. молодих людей із базовими навичками соціальної активності та відповідальності.

По-друге, обласним військовим адміністраціям (ОВА) варто створити регіональні координаційні центри волонтерства, які б об'єднували місцеві

громади, школи, університети та благодійні фонди. Такі центри могли б виконувати функцію «єдиного вікна» для волонтерських ініціатив: розподіляти запити, уникати дублювання проєктів та забезпечувати прозорість допомоги. Це дозволило б підвищити ефективність використання ресурсів щонайменше на 20–25%.

По-третє, доцільним є запровадження державної цифрової платформи «Волонтер UA+», яку могли б реалізувати спільно Міністерство цифрової трансформації та профільні благодійні фонди. Платформа повинна містити базу волонтерів, потреб громад, рейтинг перевірених організацій та систему швидкого реагування на запити. Очікуваний ефект – скорочення часу пошуку волонтерів і ресурсів у середньому з 3–5 днів до кількох годин.

По-четверте, необхідно розширити співпрацю з міжнародними донорами через спеціальні грантові програми для молодіжного волонтерства. Зокрема, Український культурний фонд та профільні громадські організації можуть щорічно фінансувати мікрогранти (50–150 тис. грн) для локальних ініціатив у громадах. За умови виділення 100 млн грн на рік це дозволить підтримати приблизно 700–1000 проєктів і залучити десятки тисяч учасників.

По-п'яте, варто створити систему нематеріального визнання волонтерської діяльності на державному рівні – через додаткові бали при вступі до ЗВО, пріоритет у державних програмах стажування та офіційні сертифікати компетенцій. Це підвищить мотивацію молоді до участі у волонтерстві без значних бюджетних витрат.

Отже, запропоновані заходи спрямовані на перехід від розрізнених ініціатив до системної моделі розвитку волонтерства в Україні, де держава, регіони та громадський сектор діють як єдина координаційна екосистема.

ВИСНОВКИ

У ході виконання роботи було здійснено комплексний аналіз волонтерського руху як багатовимірного соціального феномена, що поєднує громадянську активність, соціальну відповідальність та інституційні механізми взаємодії держави й суспільства.

У першому розділі обґрунтовано теоретичні засади волонтерської діяльності, розкрито її сутність, типологію та ключові функції у сучасному соціумі.

1. Доведено, що волонтерство виконує не лише допоміжну, а й системоутворювальну роль, сприяючи зміцненню соціального капіталу, розвитку громадянського суспільства та формуванню культури солідарності.

2. Аналіз генезису волонтерського руху у світовому та українському контекстах засвідчив, що в Україні традиції взаємодопомоги мають глибоке історичне коріння, а сучасний етап розвитку волонтерства характеризується якісною трансформацією під впливом суспільно-політичних викликів, насамперед пов'язаних із воєнною агресією.

Другий розділ був присвячений дослідженню сучасного стану волонтерського руху в Україні.

3. Визначено основні напрями та організаційні форми волонтерської діяльності, серед яких домінують гуманітарний, соціальний, медичний та оборонний сегменти, що реалізуються як через індивідуальні ініціативи, так і через діяльність громадських організацій. На прикладі провідних фондів – Повернись живим та Армія SOS – продемонстровано високу результативність інституціоналізованого волонтерства, здатного акумулювати значні ресурси та забезпечувати адресну підтримку.

4. Проведена оцінка ефективності дозволила виявити низку проблемних аспектів, зокрема нестабільність участі волонтерів, емоційне вигорання, дефіцит ресурсів, фрагментарність координації та обмеженість професійної підготовки, що знижує потенціал довгострокового розвитку руху. В Україні волонтерство

стало масовим явищем після початку повномасштабного вторгнення: 71 % українців долучалися до допомоги армії, переселенцям чи постраждалим від війни (опитування УНІАН 2024) [16]; за даними дослідження Української волонтерської служби, 36 % українців були волонтерами кілька разів, а 26 % займалися волонтерством регулярно; лише 27 % не брали участі у волонтерській діяльності [20]; за оцінками ua.news, у 2025 році в Україні було 11792 офіційно зареєстровані волонтери – найвищий показник від початку війни [21]; соціологічні дані Іb.ua також показують високий рівень довіри до волонтерів: 81 % українців заявили, що довіряють волонтерським ініціативам [23].

У третьому розділі окреслено стратегічні напрями розвитку волонтерства в Україні.

5. Проаналізовано систему державної підтримки та нормативно-правового регулювання, яка поступово формує інституційні умови для легальної, прозорої та безпечної волонтерської діяльності.

6. Значну увагу приділено освітнім програмам і механізмам популяризації волонтерства серед молоді, що сприяють формуванню громадянської активності та створенню кадрового резерву волонтерського руху.

7. Окремо розглянуто інноваційні підходи, пов'язані з цифровізацією та міжнародною інтеграцією, які забезпечують швидше реагування на кризові потреби, підвищують фінансову прозорість і розширюють можливості залучення глобальної підтримки.

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що волонтерський рух в Україні еволюціонував від переважно стихійних форм взаємодопомоги до багаторівневої системи громадянської участі, інтегрованої у національні та міжнародні соціальні процеси. Його сучасний стан характеризується високим рівнем суспільної довіри, значним масштабом залучення громадян та здатністю оперативно реагувати на надзвичайні виклики. Водночас подальший сталий розвиток волонтерства потребує посилення координації між державними інституціями та громадським сектором, розширення

програм підготовки волонтерів, удосконалення правового забезпечення й активнішого використання цифрових технологій.

Тож, волонтерство постає не лише як форма соціальної допомоги, а як стратегічний ресурс розвитку громадянського суспільства України, здатний відігравати ключову роль у процесах соціальної згуртованості, відновлення країни та формування активної громадянської позиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про волонтерську діяльність Закон України від 19.04.2011 № 3236-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (Дата звернення 13.05.2026)
2. Про затвердження Державної цільової соціальної програми з розвитку волонтерської діяльності в Україні на період до 2030 року / Розпорядження. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-derzhavnoi-tsilovoi-sotsialnoi-prohramy-z-rozvytku-volonterskoi-diialnosti-v-ukraini-na-period-do-2030-roku-396-290426> (дата звернення 25.05.2026)
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2015 року № 556 "Про затвердження Порядку надання волонтерської допомоги за окремими напрямками волонтерської діяльності"
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 року №604 "Деякі питання виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або інвалідності волонтера внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого під час надання волонтерської допомоги в районі проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, бойових дій та збройного конфлікту"
5. Болотова В. О., Ляшенко Н. О., Байдак Т. М. Волонтерська діяльність в Україні як вид соціальної активності // Грані. 2021. Т. 21. № 9. С. 49
6. Бондаренко А., Вдовцов Ю. Посібник по роботі з волонтерами. Київ. 2021. С. 13. URL: https://caritas.ua/wp-content/uploads/2022/02/5_ukr_digital_whole.Pdf
7. Вашкович В. Опис волонтерської допомоги (завдання) у договорах про надання волонтерської допомоги. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 2. С. 46.
8. Волуйко О. М., Микитюк О. М. Волонтерська діяльність як чинник реалізації заходів правового режиму воєнного стану в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 2. С. 243–247.

9. Горінов П., Драпушко Р. Волонтерська діяльність в Україні: соціально-правове дослідження: монографія. Київ: Державний інститут сімейної та молодіжної політики. 2022. 240 с.
10. Демичева А. В., Березняк В. С., Завгородній В. А., Шаблиста О. О. Участь Національної поліції у волонтерському русі в умовах воєнного стану: аналітичний огляд. Дніпро: ДДУВС. 2023. 56 с.
11. Закалик Г. М., Коропатов О.М., Шувар Н.М. Волонтерська діяльність в Україні: історія, сьогодення та євроінтеграція. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. Ч. 1. № 4. С. 104–110.
12. Козубовська І. В., Козубовський Р. В., Милян Ж. І. «Залучення майбутніх фахівців соціально – педагогічної сфери до волонтерської діяльності», методичні рекомендації, Ужгород. 2022. 34 с.
13. Колот А.М. «Праця 5.0»: теоретико-прикладний концепт формування новітньої платформи соціально-трудового розвитку : препринт. Київ : КНЕУ, 2025. 84 с. DOI: <https://doi.org/10.33111/978-966-926-565-4>
14. Лопушняк Г., Миляник Р. Управління соціальною мобільністю персоналу в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2025. №73 URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-66> (Дата звернення 13.05.2026)
15. Міжнародні волонтерські освітні програми (Eurodesk / Європейський корпус солідарності) URL: eurodesk.eu/volunteering (дата звернення 13.05.2026)
16. Опитування УНІАН. Скільки українців стали волонтерами після вторгнення РФ: результати соцопитування URL: https://www.unian.ua/society/skilki-ukrajinciv-stali-volonterami-pislya-vtorgnennya-rf-rezultati-socopituvannya-12735249.html?utm_source=chatgpt.com (Дата звернення 13.05.2026)
17. Освітня програма: «Школа волонтерів» URL: <https://vcua.org/posts/osvitnya-programa-shkola-volonteriv-110> (дата звернення: 13.05.2026)
18. Офіційний сайт фонду «Повернись живим» URL: <https://savelife.in.ua> (дата звернення: 13.05.2026)

19. Офіційний сайт фонду «Армія SOS» URL: <https://uaheroes.com/> (дата звернення: 13.05.2026)

20. Офіційний сайт Української волонтерської служби URL: <https://volunteer.country/en/library/i-found-a-dear-friend-a-story-of-a-phone-volunteer> (Дата звернення 13.05.2026)

21. Офіційний сайт ua.news URL: <https://ua.news/ua/ukraine/kilkist-ofitsiinikh-volonteriv-v-ukrayini-perevishchila-11-tisiach> (Дата звернення 13.05.2026)

22. Офіційний сайт unv.org URL: unv.org/Annual-report/Annual-Report-2022 (Дата звернення 13.05.2026)

23. Офіційний сайт lb.ua URL: https://lb.ua/society/2025/01/12/654977_naybilshe_ukraintsi_doviryayut.html (Дата звернення 13.05.2026)

24. Офіційний сайт ilo.org URL: <https://ilostat.ilo.org/new-global-estimates-reveal-that-2-1-billion-people-volunteer-monthly/> (Дата звернення 13.05.2026)

25. Павелкін В. Самооцінка та особистісний розвиток у волонтерській діяльності. Психологія: реальність і перспективи. *Збірник наукових праць РРДГУ*. 2024 р. № 23. С. 148–156.

26. Позняк-Хоменко Н. Волонтери: Сила небайдужих. Київ; Тернопіль : Джура. 2020. – 103 с.

27. Посібник волонтера, уклад.: В. В. Вашкович, Т. О. Карабін, Я. В. Лазур. Запоріжжя : Гельветика. 2022. – 88 с.

28. Потапенко В., Двігун А. Аналіз українського волонтерства на основі методології нових соціальних рухів. Центр внутрішньополітичних досліджень НІСД. 2022. URL : <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/analiz-ukrayinskohovolonterstva-na-osnovi-metodolohiyi-novykh-sotsialnykh>.

29. Практикум: соціальна сфера (workshop book: social sphere), автори-укладачі: І. В. Літяга, С. М. Ситняківська; за заг. ред. проф. Н. А. Сейко. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2022. С. 117

30. Психологічні особливості волонтерської діяльності: матеріали наук.-практ. круглого столу (Київ, 31 берез. 2025 р.), редкол.: С. А. Мозоль, О. В. Кульчицька, Н. С. Полудьонна, О. С. Христюк. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2025. 124 с.

31. Путівник з волонтерства в Україні: Законодавство, менеджмент, найкращі практики URL: <https://surl.li/tlamtu> (Дата звернення: 13.05.2026)

32. Сидоренко К. О. Адміністративно-правове регулювання волонтерської діяльності в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Запоріжжя. 2013. С. 8.

33. У школах стартує ініціатива, покликана надихнути підлітків долучитися до волонтерства URL: <https://mon.gov.ua/news/u-shkolakh-startue-initsiativa-poklikana-nadikhnuti-pidlitkiv-doluchitisya-do-volonterstva> (Дата звернення 13.05.2026)

34. Чолій С. Волонтерство та благодійність як види просоціальної економічної активності. *Вісник Львівського університету*. Серія: психологічні науки. 2021. Вип. 9. С. 284-290.

35. Шандар А.М., Дорошенко О.О. Волонтерський рух в Україні: динаміка розвитку та роль у контексті забезпечення соціальних послуг. *Бізнес Інформ*. 2025. №3. С. 216–222. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-3-216-222>

36. Шандар А.М., Заволович Я.Ю. Роль волонтерства в контексті розв'язання соціальних проблем: кейс України. Підприємництво під час війни в Україні: виклики та можливості : зб. тез доповідей міжнар. наук.-практ. конф. (Івано-Франківськ, 20 листопада 2023 р.). Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2023. С. 129–131

37. Шандар А.М. Волонтерство як інструмент активізації соціальної згуртованості молоді в умовах сучасних викликів. Інклюзія, соціальна відповідальність та підприємництво. Соціальні інновації для розвитку громад та залучення молоді : матеріали міжнародної весняної школи. (Генуя (Італія) –

Берлін (Німеччина) - Київ - Мелітополь (Україна), 17 березня – 18 квітня 2025 р.). 2025. С. 479–482.

38. Школа волонтерів: Навчальний посібник, за заг.ред. Г.С.Скитьової [Авторський колектив: Брик Я.А., Говорун Н. В., Дементьєв В.В., Лащук О.М., Мельник О.В., Потій О.В., Скитьова Г.С., Тищенко М.П.]. К: 2021. 166 с.

39. Юний волонтер // Ліцей 33 URL: <https://lyceum33.kyiv.ua/programy-gurtkiv-ta-fakultatyviv/yunyj-volonter/> (дата звернення 13.05.2026)

40. Brudney, Jeffrey L. *Fostering Volunteer Programs in the Public Sector: Planning, Initiating, and Managing Voluntary Activities*. San Francisco: Jossey-Bass. 2021.

41. Campbell, Katherine Noyes and Ellis, Susan J. *The (Help!) I-Don't-Have-Enough-Time Guide to Volunteer Management*. Philadelphia: Energize. 2024.

42. Coles, Robert. *The Call of Service: A Witness to Idealism*. Boston: Houghton Mifflin. 2023.

43. Council on Foundations. *Measuring the Value of Corporate Citizenship*. Washington: Council on Foundations. 2021.

44. Ellis, Susan J. *From the Top Down: The Executive Role in Volunteer Program Success*. rev. ed. Philadelphia: Energize. 2022.

45. Ellis, Susan J. *The Volunteer Recruitment Book*. 2nd ed. Philadelphia: Energize. 2023.

46. Ellis, Susan J. and Noyes, Katherine H. *By the People: A History of Americans as Volunteers*. rev. ed. San Francisco: Jossey-Bass. 2024.

47. Ukraine Army SOS - Допомога армії у високотехнологічних галузях URL: <https://armysos.com.ua/> (Дата звернення 13.05.2026)

48. United Nations Volunteers URL: unv.org/annual-report/annual-report-2024 (Дата звернення 13.05.2026)

49. Fisher, James C. and Cole, Kathleen M. *Leadership and Management of Volunteer Programs: A Guide for Volunteer Administrators*. San Francisco: Jossey-Bass. 2021.

50. Forward, David C. Heroes after Hours: Extraordinary Acts of Employee Volunteerism. San Francisco: Jossey-Bass. 2022.

51. International Red Cross and Red Crescent Movement URL: <https://www.ifrc.org/who-we-are/international-red-cross-and-red-crescent-movement> (дата звернення 13.05.2026)

52. Independent Sector. From Belief to Commitment: The Activities and Finances of Religious Congregations in the United States. Washington: Independent Sector. 2021.

53. Independent Sector. Giving and Volunteering in the United States. Washington: Independent Sector. 2020.

54. Independent Sector. Giving and Volunteering in the United States, Volume II: Trends in Giving and Volunteering by Type of Charity. Washington: Independent Sector. 2021

55. Salomon M., Sokolowski S., Haddock M. Measuring the economic value of volunteer work globally: concepts, Estimates and a roadmap to the future // Annals of Public and Cooperative Economics. 2021. Nr 82 (3). P. 224.

56. Stebbins R. Between Work and Leisure: A Study of the Common Ground of Two Separate. 2024. 165 p.

57. The power of volunteering that unites Ukraine URL: hnh.news/en/16549/the-power-of-volunteering-that-unites-ukraine/ (Дата звернення 13.05.2026)

Метадані

ДОКУМЕНТ

Заголовок

Розвиток волонтерського руху в Україні

Автор

Дмитрів

Науковий керівник / Експерт

Бондаренко

ІД документа

334040215

ОРГАНІЗАЦІЯ

Назва організації

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
KNEU

підрозділ

кафедра соціоекономіки та управління персоналом

ЗВІТ

Дата звіту

5/26/2026

Дата редагування

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

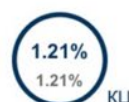
25

Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2

12599

Кількість слів

103759

Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв		0
Інтервали		0
Мікропробіли		2
Білі знаки		0
Парафрази (SmartMarks)		43